

Kriisilaenude menetlus Maaelu Edendamise Sihtasutuses

*Kellele laenu anti ja kas seda tehti alati COVID-19-st
tingitud mõjude leevendamiseks?*

Kriisilaenude menetlus Maaelu Edendamise Sihtasutuses

Kellele laenu anti ja kas seda tehti alati COVID-19-st tingitud mõjude leevendamiseks?

Kokkuvõte auditeerimise tulemustest

Mida me auditeerisime?

COVID-19 levikuga kaasneva negatiivse mõju leevendamiseks majanduses rakendati 2020. aastal erinevaid riigieelarvelisi meetmeid. Üks neist oli bio- ja maamajandusettevõtetele ette nähtud COVID-19-laen, mida anti Maaelu Edendamise Sihtasutuse (MES) kaudu. Riigikontroll analüüsis MESi töökorraldust, lähtudes nõuetest, mis Vabariigi Valitsus oli COVIDi-meetmetele kehtestanud ning mis kohustasid tagama ettevõtete võrdse kohtlemise ja meetme rakendamise läbipaistvuse. Analüüsiti ka ettevõtteid ja nende laenuaotlusi, et kirjeldada meetme rakendamist üldiselt.

Miks on see maksumaksjatele oluline?

COVID-19-laen bio- ja maamajandusettevõtetele (edaspidi COVIDi-laen) oli rahaliselt mahult üks suuremaid meetmeid. Selle jaoks eraldati riigieelarvest 100 mln eurot. Laenu taotles 347 ettevõtet, kellest sai laenu 248 summas ca 86 mln eurot.

Mida me auditi tulemusel leidsime ja järeldasime?

Riigikontroll leiab, et osa COVID-19 mõjude leevendamiseks mõeldud laenu raha läks ettevõtetele, kes ise kriisi mõju ei täheldanud või nägid mõjuna vaid seda, et pank neile raha ei laena. Seda, kas laenuvajadus oli põhjustatud just COVIDi-kriisist, MES alati välja ei selgitanud. Samas oli COVID-19 levikuga kaasnev negatiivne mõju meetme tingimuste järgi laenu saamise peamine eeldus. Iga eesmärgist kõrvalekalduv laenuotsus vähendab võimalusi aidata neid, kes tegelikult kriisis kannatasid.

Riigikontroll leiab samuti, et MES on laenuotsuste tegemiseks vajalikku teavet kogunud ettevõtetele erineval määral ja moel ning laenust keeldumisel jäi puudu otsuste läbipaistvusest. Kindlasti on ettevõtteid, kes on saanud laenudest vajalikku abi, kuid on ka risk, et kriisimeetmega ei ole lahendatud kriisi ning on vähenenud riigi võimekus aidata abivajajaid tulevikus.

- **MES rahuldab 10 laenuaotlust summas 5 miljonit eurot ettevõtetele, kes märkisid oma laenuaotluses ise, et ei ole COVIDi mõju ettevõttele täheldanud.** COVID-19 levikuga kaasnev negatiivne mõju oli laenu saamise peamine eeldus. COVID-19 mõjuna aktsepteeriti sageli ka pelgalt väidet, et pank ettevõttele ei laena (54 ettevõtet). Enamik neist ettevõtetest (41) soovis ja sai investeerimislaene kokku 17 miljoni euro ulatuses. Seda, kuidas on laenuvajadus COVIDist põhjustatud, MES välja ei selgitanud. Kriisi üks põhilisi negatiivseid majandusmõjusid oli ettevõtete käibe vähenemine. Kõnekas on, et mitmel eelkirjeldatud ettevõttel (14) on

käive kriisiajal kasvanud ning see oli mitmel juhul prognoositav ka MESile esitatud finantsandmete põhjal.

- **MES ei veendunud taotlusi menetledes selles, et ettevõtte pangast laenu ei saa (91 ettevõtet, kellele MES andis laenu 18 mln eurot) või et panga pakutavad tingimused on ebamõistlikud.** Samas oli üheks laenu saamise eeltingimuseks, et ettevõttel ei ole võimalik muude allikate abil täiendavaid finantsvahendeid kaasata või see oleks ettevõttele liiga koormav.

Vastuoluline oli ka MESi praktika tõendamaks, et pangad ei ole nõus ettevõttele laenama. Teavet pankade keelduvatest seisukohtadest esitati MESile erineval määral (mõni ühelt, mõni viielt pangalt) ning jäeti ka esitamata ja MES leppis sellega. Teisalt oli ettevõtteid, kellelt MES selle info esitamist otsesõnu nõudis.

Samuti pidi reeglite järgi olema ettevõtte likviidsusprobleem COVIDist tingituna ootamatu, kuid laenu said ka ettevõtted, kes asutati alles kriisi ajal (4 ettevõtet, kokku 0,7 mln eurot), nagu oli ka ettevõtteid, kes said laenu korduvalt (13 ettevõtet, 7,1 mln eurot). Kriisi ajal asutatud ettevõtete laenuvajadus ei saa kriisist tulenevalt olla ootamatu. Küsitav on see ka korduva laenuvajaduse korral.

- **MES ei ole laenumeedet rakendades järginud haldusmenetluse seadusest tulenevaid nõudeid.** Laenu andmise ja keeldumise otsuseid ei ole põhjendatud kooskõlas haldusmenetluse seadusega ning laenust keeldumise põhjused jäid mitmel juhul ebaselgeks. MES on COVIDi-kriisi leevendamiseks mõeldud laenu andmisel riigi nimel tegutsev haldusorgan, kes peab avaliku raha üle otsustades lähtuma avalikust huvist ja eesmärkidest. Täites avalikku ülesannet, peab MES juhinduma haldusmenetluse seadusest ning laenu andmise ja sellest keeldumise otsuseid seaduses ettenähtud viisil põhjendama ning need vastavalt vormistama. Haldusmenetluse nõuded ei ole pelgalt formaalsus, vaid kehtestatud põhjusega, et tagada haldusorgani tegevuse kontrollitavus ja asjast puudutatute õiguste kaitse. Tegutsedes osana avalikust sektorist, ei saa MES neid nõudeid täita valikuliselt. MESi töökorraldus menetluse läbipaistvuse ja taotlejate võrdse kohtlemise tagamiseks ei olnud seega piisav.

Mida me auditi tulemusena soovitame?

Riigikontroll leiab, et maaeluministril tuleb tõhusama kontrolliga MESi tegevuse üle tagada, et MES järgib avaliku ülesande täitmisel haldusmenetluse põhimõtteid, teeb otsuseid läbipaistvalt ja põhjendab neid faktiliste asjaoludega. Samuti tuleb tagada MESi juhtorganite rollide lahusus sisekordade kehtestamisel, nii et nõukogu töökorra kehtestab minister ja juhatuse töökorra nõukogu ning et kordades on läbipaistva ja õiguspärase asjaajamise toetamiseks asjakohane reeglistik. Riigikontroll soovib tõsta nõukogu järelevalve võimekust ja luua selleks püsiv siseauditi funktsioon kas nõukogu alluvuses või ministeeriumi korraldatuna. MESi kaudu COVIDi mõju leevendavate meetmete edaspidisel rakendamisel peab Maaeluminister andma suunised meetmete põhi-tingimuste (COVIDi-mõju, pankadest laenu mittaasaamine) sisustamiseks ja piirama MESi kaalutlusruumi konkreetsete faktiliste tunnustega.

Maaeluminister leidis oma vastuses soovitudele, et haldusmenetluse kohaldamine MESi nagu ka teiste riigi sihtasutuste tegevusele ei ole praegu veel üldiselt tunnustatud ja vaidlustamata seisukoht. Teema vajab

riigis laiapindsemat arutelu ning seda ei ole õige teha vaid MESi tegevuse kontekstis. Maaeluminister leidis oma vastuses samuti, et MESil tuli kohaldada haldusmenetlust vaid juhul, kui ta andis laene turutingimustest soodsamalt ehk koos riigiabiga.¹

Soovitusi suunata MESi sisemise töökorralduse korrastamist ja juurutada MESis siseaudit lubas minister kaaluda. COVIDi-mõjude leevendamise edasiste meetmete põhitingimuste täpsema sisustamise ettepanekule vastas minister, et 2020. aastal kasutamata jäänud laenuraha kasutamiseks on antud MESile täpsemad suunised laenu sihtrühma ja COVIDi-mõju kohta.

---

¹ **Riigikontrolli kommentaar:** Riigikontrolli arvates ei ole see selgitus asjakohane, kuna otsused olid vähe läbipaistvad nendel juhtudel, kui laen jäeti andmata. Riigiabi andmise või mitteandmise küsimuseni neil juhtudel ei jõutud ega saanudki jõuda.

Sisukord

Valdkonna ülevaade	5
Laenu taotluste menetlusest üldiselt	6
Menetluskäiku reguleerisid mitmed sisekorrad	7
Võimalik rolli- ja huvikonflikt	8
Taotlusest otsuseni jõuti 1 kuni 224 päevaga	8
Probleemid meetme eesmärgi järgimisel	9
Laenu said ka ettevõtted, kes ise COVIDi mõju ei tajunud	10
Laenu saamiseks piisas pelgalt ka selgitusest, et pank ei laena	11
Pankadest laenu mitteraamimine oli sageli tõendamata	11
Muud vastuolud COVIDi mõju tõlgendamisel	13
Probleemid ühetaolise kohtlemise ja otsuste läbipaistvusega	14
MES kogus otsusteks vajalikku teavet ettevõtete kohta erinevalt	14
MES on laenu andmata jätmist vähe põhjendanud ja otsused selle kohta ei ole piisavalt läbipaistvad	15
Riigikontrolli soovitusid maaeluministrile	17
Laenu meetme rakendamine ja selle tulemused statistika põhjal	18
Enamik laenu taotlusi rahuldati	18
Põhiliselt pakkus huvi investeerimislaenu	20
Laenu taotlesid ja said kõige enam põllumajandustootjad	21
Piirkondlikult sai laenu raha kõige enam Saaremaa	22
Laenu saajate seas oli ka mitu omavahel seotud ettevõtete gruppi	23
Paljude laenu saajate käive oli kriisiaastal suurem kui sellele eelnenud aastal	23
Kolmandik laenu saajatest sai kriisiabi ka muudest meetmetest	24
Enamasti pakuti tähtaegu ja intressi, mis olid võimalikult head	25
Laenu tagatiseks võeti enamasti hüpoteek	27
Riigikontrolli soovitusid ja maaeluministri vastused	29
Auditi iseloomustus	30
Auditi eesmärk	30
Hinnangu andmise kriteeriumid	30
Lisa A. COVID-19-laenu saanud ettevõtted 01.04.2021. a seisuga	32
Lisa B. COVID-19-käendust saanud ettevõtted 01.04.2021. a seisuga	41
Lisa C. Maaeluministri ja Maaelu Edendamise Sihtasutuse juhatuse liikme vastused aruandele ning Riigikontrolli kommentaar MESi juhatuse liikme vastuse kohta	45

Valdkonna ülevaade

Maaelu Edendamise Sihtasutus

Teadmiseks, et

2019. aastal ehk enne COVID-19-meetmeid olid MESi tooteportfellis järgmised laenud:

- a) otselaen omakapitalist,
- b) finantsvahenduslaen omakapitalist,
- c) maaelu arengukava sihtfondi laen põllumajandustootmiseks, majandustegevuse mitmekesistamiseks või põllumajandustoodete töötlemiseks ja turustamiseks,
- d) vesiviljeluse sihtfondi käibelaen,
- e) Euroopa merenduse ja kalanduse sihtfondi laen.

2019. aastal sõlmiti 161 laenulepingut ning kõige enam väljastati otselaene omakapitalist.

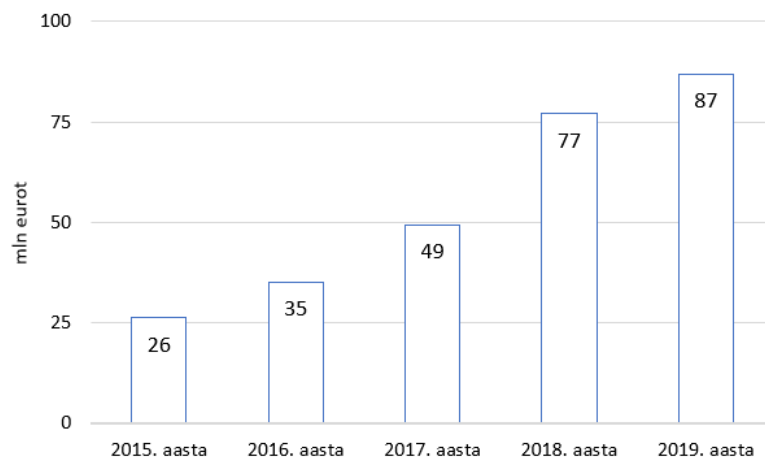
Allikas: MESi 2019. aasta majandusaasta aruanne

1. Maaelu Edendamise Sihtasutus (MES) on maapiirkonna ettevõtluse toetamiseks ja elavdamiseks loodud riigi sihtasutus, mis pakub oma eesmärkide saavutamiseks põhiliselt erinevaid finantstooteid (laenud, käendused, kapitalirent), kuid ka nõustab maaettevõtteid, toetab hariduse omandamist põllumajanduse erialadel ning tunnustab maaelu edendajaid. MES on COVID-19 mõju leevendamiseks mõeldud laenude andmisel riigi nimel tegutsev haldusorgan, kes peab avaliku raha üle otsustades lähtuma avalikust huvist ja eesmärkidest.

2. MESi finantstooted jagunevad rahastamisallika järgi kaheks. On need, mida rahastatakse MESi omakapitalist, ja need, mida rahastatakse teemakohastest sihtfondidest, mis on loodud Maaeluministeeriumiga sõlmitud konkreetse rahastamislepingu alusel. Sihtfondipõhine toode oli 2020. aastal ka COVID-19-laen bio- ja maamajandusettevõtetele.

3. MESi laenuportfellis oli enne COVIDi-kriisi laene nominaalväärtuses 87 mln eurot (vt joonis 1). COVIDi-laenumeede kasvatas seda ligi kaks korda.

Joonis 1. MESi laenuportfelli rahaline maht 2015–2019 (mln eurot)

Allikas: Maaelu Edendamise Sihtasutuse majandusaasta aruanded 2015–2019

4. MESi juhtorganiteks on 2-liikmeline juhatus (Raul Rosenberg, Madis Reinup) ning nõukogu. 2020. aastal oli nõukogu 11-liikmeline. Selle esimees oli Andres Oopkaup ning liikmed olid Marko Gorban, Janika Usin, Mart Undrest, Mart Järvik, Enel Liin, Erko Vallbaum, Tiit Niilo, Mait Talu, Rait Verrev, Raivo Musting (kuni 17.07.2020) ja Rein Randver (alates 17.07.2020).

5. COVID-19-laen bio- ja maamajandusettevõtetele (edaspidi COVIDi-laen) oli üks meetmetest, mis kujundati riigi 2020. aasta lisaelarvega viiruse majandusmõjude leevendamiseks. Lisaelarvega eraldati Maaeluministeeriumile 200 mln eurot, mis suunati MESi uuteks finantstooteteks: 50 mln COVID-19-laenukäendusteks, 50 mln põllumaa kapitalirendiks ning 100 mln COVIDi-laenudeks.

6. COVIDi-laenu tingimused määras Maaeluministeerium kindlaks rahastamislepinguga. Laenu sihtrühmaks olid bio- ja maamajanduse

COVIDi-laenumeede

valdkonna ettevõtted ning eesmärgiks COVIDi puhangust tingitud kahjude ületamine või olemasolevate laenu refinantseerimine, kui vajadus selleks tuleneb COVIDist. Lepiti ka kokku, et laenu võib anda nii turutingimustel kui ka riigiabina.

Biomajandusvaldkonna ettevõtjatena määratleti põllumajandustoodete esmatootjad, nende toodete töötlemis- ja turustajad, kalandus- ja vesiviljelussektori ning toiduainetetööstuse ettevõtted.

Maamajanduse ettevõtetele on kõik ülejäänud ettevõtted, kes on tegevad maapiirkonnas. Maapiirkonnana käsitleti peale Tallinna, Tartu linna ja Viimsi valla kogu Eesti territooriumi. Biomajanduse ettevõtetele asukohapõhiseid piiranguid ei olnud ning selles kategoorias võisid laenu saada ka nt Tallinna ettevõtted.

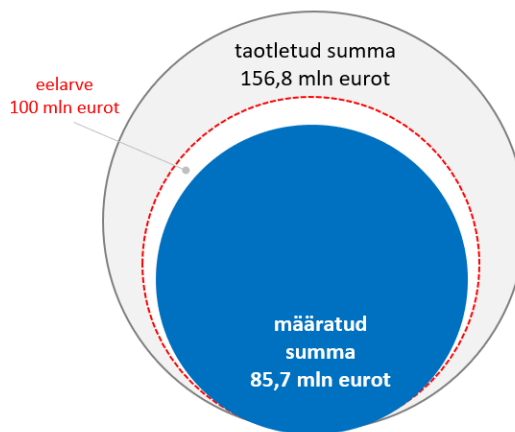
Allikas: Maaeluministeeriumi ja MESi vahel sõlmitud rahastamisleping nr 121 COVID-19 kriisimeetmete rakendamiseks, lisa 1

7. Lisaks rahastamislepingule tuli laenumeetme rakendamisel järgida Vabariigi Valitsuse kehtestatud nn COVIDi-meetmete üldmäärust, mille üheks põhiohudeks oli, et rahastamise korraldus peab olema läbipaistev ja tagama sihtrühma kuuluvate isikute võrdse kohtlemise.² Seda põhimõtet rõhutati samuti rahastamislepingus.

Meetme rakendamise seis 31.12.2020

8. COVIDi-laenu oli populaarne meede. Selle raames esitati taotlusi ca 1,5 korda suuremas summas, kui oli meetme eelarve. 2020. aasta lõpuks oli positiivseid laenuotsuseid tehtud ca 86 mln euro ulatuses ja valdav osa meetme 100 mln euro suurusest eelarvest ära kasutatud (vt joonis 2). Laenu taotles 347 ja laenu otsustati anda 248 ettevõttele (vt täpsemalt alates p-st 63).

Joonis 2. COVIDi-laenumeetmest taotletud ja määratud laenusumma (31.12.2020. a seisuga)

Allikas: Riigikontroll Maaelu Edendamise Sihtasutuse andmete alusel

Laenu taotluste menetlusest üldiselt

Millistest kriteeriumitest MESi tegevuse analüüsimisel Riigikontroll lähtus?

9. Riigikontroll analüüsis MESi töökorraldust COVIDi-laenu menetlemisel, et hinnata, kas see oli rahastamise läbipaistvuse ja taotlejate võrdse kohtlemise tagamiseks piisav, nagu on nõutud Vabariigi Valitsuse COVIDi-meetmete üldmääruses.¹ Analüüsiti nii protsessi formaalset korraldust kui ka konkreetsete taotluste menetlust. Lähtuti

² Vabariigi Valitsuse 28.04.2020. a määrus nr 31 „COVID-19 haigust põhjustava koroonaviiruse levikuga seotud kriisi ja sellest tuleneva eriolukorra mõju leevendamiseks ette nähtud toetusmeetmete üldtingimused“, § 5 lg 1.

eeldusest, et läbipaistvuse tagab valikute ja otsuste selge põhjendamine, ning taotlejate võrdse kohtlemise info kogumise ja hindamise ühetaoline praktika. Ühetaoliste asjaolude juures isikute ühetaoline kohtlemine ja otsuste selgitamine on haldusmenetluses läbivad põhimõtted.

10. Riigikontroll analüüsis samuti seda, kuidas on MES kontrollinud abisaaja vastavust kriisimeetme tingimustele, milleks kohustas teda Maaeluministeeriumiga sõlmitud rahastamisleping. Lepinguga määrati ka kindlaks, mis asjaoludel võib MES jätta laenu taotluse rahuldamata.

Maaeluministeeriumiga sõlmitud rahastamislepingu järgi võib MES jätta laenu taotluse rahuldamata, kui

- taotleja ei vasta vastava finantstoote korral taotlejale esitatud nõuetele või tema krediitvõime või pakutav tagatis pole sihtasutuse hinnangul küllaldane;
- sihtasutuse hinnangul on taotleja tegevus kõrge riskiga;
- laenu või tagatava laenu otstarve ei vasta kriisimeetme eesmärgile ja tingimustele;
- sihtasutusele on esitatud valeandmed või jäetud tõesed andmed esitamata. Usaldamatuse tõttu võib taotluse jätta rahuldamata ka siis, kui samad isikud või nendega seotud isikud on varem esitanud valeandmeid või jätnud tõesed andmed esitamata või on oma käitumisega põhjastanud sihtasutusele varalist kahju;
- laenu või tagatise taotlemisel esinevad asjaolud, mis võivad tingida tehingute tühistuse või tühistamise;
- kriisimeetmetele eraldatud vahendeid ei ole piisavalt;
- muudel juhtudel, mis võivad sihtasutuse hinnangul viia laenu tagasi maksmise kohustuse täitmata jätmisele.

Menetluskäiku reguleerivad mitmed sisekorrad

MESi töökorraldus

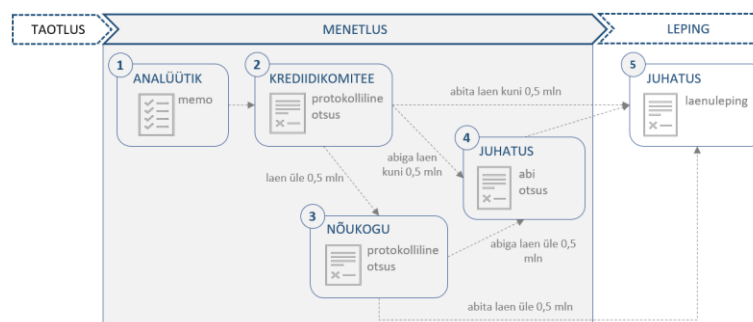
11. Laenu taotluse menetlust reguleerivad MESis mitmed sisekorrad, milles on protsessi käik koos osaliste rollijaotuse, kaasnevate nõuete, toimingute sisu jms võrdlemisi põhjalikult lahti kirjutatud.

COVIDi-laenude menetlust reguleerivad peamiselt järgmised MESi sisekorrad:

- COVID-19 rahastamisvahendi laenude menetlemise kord;
- võlakohustuse tagamise, laenamise ja muude võlatunnustega tehingute tegemise ja järelevalve teostamise töökord;
- COVID-19 rahastamisvahendi krediitkomitee reglement;
- Maaelu Edendamise Sihtasutuse nõukogu reglement.

12. Taotluse saamisel tuleb esmalt kontrollida selle vormikohasust. Vorminõuetele vastav taotlus edastatakse seejärel analüütikule, kes hindab taotleja ja taotluse vastavust meetme tingimustele. Kui sellega on korras, hindab analüütik taotleja krediitvõimet eesmärgiga veenduda, milline on laenu tagasimaksmise tõenäosus. Krediitvõime hinnang on protsessis võtmetähtsusega. Analüüsitakse erinevat teavet alates taotleja finantsnäitajatest, varasemast maksekäitumisest kuni võimalike tagatisteni. Analüüs ja ettepanek võimaliku otsuse kohta vormistatakse memona, mis esitatakse krediitkomiteele (vt joonis 3).

Joonis 3. Nõuetekohase taotluse menetlusprotsess

Allikas: Riigikontroll Maaelu Edendamise Sihtasutuse andmete alusel

13. Krediidikomitee arutab analüütiku memo koosoleku vormis ning teeb laenu andmise või andmata jätmise kohta protokollilise otsuse. Kui komitee heakskiidetud laenu summa on üle 0,5 mln euro, edastatakse materjalid lõpliku otsuse tegemiseks nõukogule. Nõukogu töökord sarnaneb komitee omaga – töövormiks on koosolek ja seisukoht vormistatakse protokollilise otsusena.

14. Komitee või nõukogu otsus edastatakse seejärel täitmiseks juhatusele. Kui laen sisaldab riigiabi, nagu COVIDi-meetmes enamasti, võetakse taotlejalt täiendav kirjalik nõusolek talle abi andmise kohta ning vormistatakse abi andmine juhatuse otsusega. Pärast seda sõlmib juhatus taotlejaga laenulepingu ja vajalikud tagatislepingud.

Võimalik rolli- ja huvikonflikt

15. COVIDi-laenu krediidikomitee oli 5-liikmeline, neist üks oli ekspert väljastpoolt MESi. Ülejäänud olid MESi töötajad, kelle seas olid ka kõik juhatuse liikmed (kokku 2). Krediidikomitee reglemendi kinnitas ja komitee moodustas samuti juhatuse, mis sisuliselt tähendab, et juhatus oli krediidikomitee tegevuses iseendaga alluvussuhtes. See ei ole MESi tegevust reguleerivate aktide ja lepingutega vastuolus, kuid sellise töökorraldusega kaasneb Riigikontrolli arvates rollikonflikt, mis võib ohustada asutuse eesmärgipärast tegevust.

16. Sarnane olukord oli nõukogus, kes täitis laenu taotluste menetlemisel krediidikomiteega analoogseid ülesandeid. Ka nõukogu kinnitas oma reglemendi ise, sh reguleeris küsimused, millisel määral laenuotsuseid protokollides põhjendada.

17. Asjaolu, et ülesandeid reguleeriv ja teostav funktsioon on põimunud ühel ja samal juhtimistasandil, osutab Riigikontrolli arvates lünkadele sihtasutuse juhtimise korralduses. Et tagada toimiv järelevalve, peaks need funktsioonid põhikirjaga vms viisil lahus hoidma. See eeldus ei kehti üksnes COVIDi-laenumeeetme, vaid MESi tegevuse kohta laiemalt, mistõttu tuleks juhtimistasandite vastutuse jaotust töökorralduse kujundamisel edaspidi tasakaalustada.

18. COVIDi-laenumeeetmega kasvanud töökoormuse tõttu palkas MES juurde analüütikuid, kellest kolm esindasid analüütikuna töötamise kõrval oma erapraksise või muude tööde kaudu ka COVIDi-laenu taotlenud ettevõtteid (vastavalt 7, 8 ja 10 ettevõtet). Olgugi et nendega sõlmiti konfidentsiaalsuslepingud ja nad ei menetlenud enda esindatud ettevõtete taotlusi, on sellise töökorralduse juures huvide konflikti risk ja selliseid töösuhteid tuleks avaliku ülesande täitmisel vältida.

Taotlusest otsuseni jõuti 1 kuni 224 päevaga

19. Rahastamislepingu järgi menetleti COVIDi-laenu taotlusi nende laekumise järjekorras, kuid kuna taotluste kvaliteet, samuti asjaolude keerukus oli erinev, oli erinev ka menetluse ajakulu. Oli väga kiireid menetlusi, milles jõuti otsuseni mõne päevaga, kui ka neid, mis kestsid kuid (vt joonis 4). Keskmiselt kulus taotlusest otsuseni 43 päeva (mediaan).

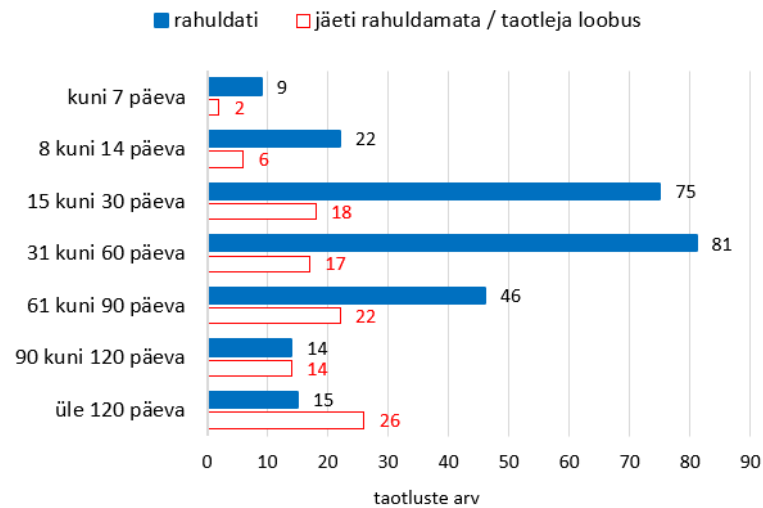
Riskikohad töökorralduses

Teadmiseks, et

nii komitees kui ka nõukogus tehakse otsuseid neid hääletades. Iga liige saab hääletada kas poolt või vastu. Erapooletuks jääda ei saa.

Menetluste ajakulu

Joonis 4. Menetluse ajakulu rahuldatud ja rahuldamata jäänud taotluste võrdluses

Allikas: Riigikontroll Maaelu Edendamise Sihtasutuse andmete alusel

Teadmiseks, et

oli ka menetlusi, milles jõuti taotluse registreerimisest otsuseni 1–2 päevaga. Nt edastati taotlus e-kirjaga 1. juunil, taotlus registreeriti 3. juunil, otsus taotluse rahuldamise kohta tehti 4. juunil, samal päeval sõlmiti ka laenuleping ja väljamakse tehti nädal aega hiljem.

Kõige kauem kestnud menetlus nõudis 224 päeva.

20. Väga kiiresti kulgenud menetlusi põhjendas MES väitega, et kui otsustamiseks vajalik teave sai kiirelt kokku, ei olnud põhjust otsustega oodata. Menetluse kiirus olenes osalt ka MESi tööriitmist, kuna krediidikomitee kogunes tavaliselt üks kord nädalas. Menetluste käigus peetud kirjavahetusest nähtub samuti, et osal juhtudel on ettevõtte enne taotluse esitamist juba analüütikuga suhelnud ja infot edastanud, mistõttu tuleb eeltoodud statistikat ajakulu kohta võtta mõõndusega, et alati ei pruugi see tegelikku kulu näidata.

21. Meetme eelarvest jäi osa aasta lõpuks kasutamata ja keegi ei jäänud MESi väitel laenuta põhjusel, et menetlus võttis kaua aega. Pikalt kestnud menetluste suhteliselt suur osakaal rahuldamata jäänud taotluste hulgas (vt joonis 4) tuleneb paljuski menetluste sunnitud lõpetamisest 2020. aasta detsembris, kuna taotlejad ei esitanud lisateavet, mida neilt oli korduvalt nõutud.

22. Enne laenu piirsumma alandamist 5 mln eurolt 1 mln euroni 2020. aasta juunis esitati kokku 14 taotlust, mis olid suuremas summas kui 1 mln eurot. Neist poolte menetlus lõppes enne piirsumma alandamist. Ülejäänute menetlus jätkus maaeluministri suuniste kohaselt uute piirmäärade järgi. Taotlused, mis jõuti varem ära menetleda, olid samas ka varem esitatud: valdavalt enne meetme rakendamise ametlikku algust.

Probleemid meetme eesmärgi järgimisel

Laenu tingimuste sisustamine

23. Laenumeetme tingimused määrati kindlaks rahastamislepinguga. Osa neist väljendasid kindlaid faktilisi asjaolusid, mille tähendus oli tingimustes lahti seletatud ja mille tuvastamine lihtne (nt maksuvõlgade küsimus). Teine osa tingimustest olid abstraktsemad, mille täpsem sisustamine jäeti MESi otsustada (nt COVIDi mõju tähendus, laenutaotleja suutmatust muul moel vajalikku rahastust saada või ettevõtja usaldusväärsus). Detailseid tingimusi raamis meetme üldise eesmärgina samuti nõue, et laenuvajadus peab olema seotud COVID-19-st tingitud likviidsusnappusega. MESi selgituste kohaselt lähtuti tingimuste

tõlgendamisel Euroopa Komisjoni riigiabi ajutisest raamistikust ja Vabariigi Valitsuse COVIDi-meetmete üldmäärusest.

COVIDi-laenu tingimused laenu taotlejale:

- Laenu taotleja on Eesti Vabariigi õigusaktide alusel registreeritud.
- Seisuga 31.12.2019 ei olnud laenu taotleja raskustes olev ettevõtte.
- Taotlejal ei ole võimalik muude allikate abil täiendavaid finantsvahendeid kaasata või oleks see ebamõistlikult kulukas.
- Taotlejal puuduvad seisuga 12.03.2020 riiklike maksude võlad või need on taotluse esitamise ajaks tasutud või ajatatud ning taotleja on täitnud taotluse esitamise ajaks maksudeklaratsioonide ja majandusaasta aruannete esitamise kohustuse.
- Laenu taotleja juhtorgani(te) liikmed ja omanikud on usaldusväärsed ja pädevad.
- Laenu taotleja omanike hulgas ei ole tulumaksuseaduse tähenduses madala maksumääraga piirkonnas registreeritud ettevõtjaid.
- Puuduvad muud asjaolud, mis piiravad või välistavad laenu taotlejale laenu andmise.

Laenu said ka ettevõtted, kes ise COVIDi mõju ei tajunud

24. Riigikontrolli arvates on MES laenumeetme tingimusi tõlgendanud meetme eesmärki järgimata. See puudutab eeskätt esmaseid tunnuseid, mille alusel ettevõtte sobivust meetmesse hinnata ehk COVIDi mõju, sellest tingitud täiendavat likviidsusvajadust ja fakti, et mujalt selle vajaduse katteks raha ei saa.

25. Meetme rakendamiseks taotlusvormi kujundades peeti vajalikuks, et taotleja hindab esmalt ise, kas COVIDil on olnud tema tegevusele mõju või ei ole, ning kui on, siis kirjeldab selle avaldumist. Mitmed ettevõtted (kokku 19) on taotlusel märkinud, et ei ole COVIDi mõju oma tegevuses täheldanud (vt näidet allpool). Laenu sooviti kokku 10,8 mln eurot ning vaid 2 juhul neist jättis MES taotluse rahuldamata, osutades seose puudumisele COVIDiga. 10 taotlust rahuldati summas 5 mln eurot ning ülejäänud juhtudel jäeti taotlus rahuldamata muudel põhjustel (puudulik krediitdivõime jm). MES selgitas auditi käigus, et ettevõtted ei osanud sageli ise mõjusid adekvaatselt hinnata ja need tehti kindlaks menetluse käigus.

Väljavõtte ühe ettevõtte esitatud COVIDi-laenu taotlusvormist, millel deklareeriti COVIDi mõju puudumist:

Kas taotlejal on COVID-19 puhangu tõttu tekkinud rahaliste vahendite puudus (likviidsusnappus) ja/või on tekkinud kahju? Märkida ristiga vastavasse lahtrisse			
Jah		Ei	x

26. Riigikontrolli arvates ei saa nii olla, et arusaam sobivusest meetmesse tekib alles menetluse käigus. COVID-19 mõju puudumise deklareerimine taotlusel oleks pidanud olema meetme eesmärki arvestades piisav põhjus, et taotlus tagasi lükata.

27. Taotlusi esitati kokku suuremas mahus, kui oli meetme eelarve. Samuti karmistati meetme rakendamise kestel selle tingimusi ja lõpetati taotluste vastuvõtt plaanitud kaks kuud varem. Pärast seda laekus veel 12 taotlust, mida menetlusse ei võetud. Kõik see näitab, et nõudlus laenu järele oli oluliselt suurem kui võimalused seda pakkuda. Nii mõnigi meetme eesmärgile vastava likviidsusnappusega ettevõtte jäi tõenäoliselt laenu ta. Suur nõudlus ilmnes juba meetme rakendamise alguses. Seda

arvestades ei olnud laenu andmine ettevõtetele, kes ise COVID-mõju ei tajunud, põhjendatud.

Laenu saamiseks piisas pelgalt ka selgitusest, et pank ei laena

28. MES väitis samuti, et menetluse käigus tuvastatud COVIDi-mõju, nagu ka muud otsuse tegemiseks olulised asjaolud kajastati analüütiku koostatud memos. Memodes oli COVIDi mõju ka kirjeldatud. Samas oli paljudel juhtudel (54 taotlust) memos COVIDi mõju ainsa ilminguna fakt, et ettevõttele ei ole võimalik pankadest laenu saada, mida enamasti täiendas ka väide, et pangad ei laena just COVIDi tõttu. Seda, kas ja kuidas oli ettevõtte senine äritegevus COVIDist kannatanud, memos negatiivse mõjuna välja ei toodud.

29. Enamik neist ettevõtetest (41) soovis ja sai investeerimislaenu (kokku ca 17 mln eurot). Kõnekas on, et mitmel neist (14) on näiteks käive 2020. aasta II kvartalis kasvanud. Mitmel ka 2020. aasta kokkuvõttes, mis oli prognoositav juba menetluse käigus kogutud finantsandmete põhjal. Samuti tuli nende ettevõtete või pankadega peetud kirjavahetusest mitmel juhul välja, et pankade soovimatus laenata ei pruugi olla seotud COVIDiga, vaid asjaoludega, mis oli panga jaoks täiendav risk sõltumata COVIDi-kriisist (varasemast juba niigi suur võlakooormus, vähelikviidsed tagatised maapiirkonnas, alustav ettevõtte jm). Riigikontrolli arvates on COVIDi mõju jäetud neil juhtudel välja selgitamata.

30. Samas on MES tõlgendanud pankade positsiooni ka vastuoluliselt. Ühele 2019. aastal asutatud ettevõttele, kes tuli MESilt laenu küsima põhjendusega, et pank uutele ettevõtetele ei laena, jättis MES laenu andmata, leides, et COVIDi mõju ettevõttele on ebaselge. Samal ajal anti mitmele 2020. aastal asutatud ettevõttele laenu (vt p 40). Paaril juhul jäeti laenu andmata, kuna ettevõttele panga pakutavad tingimused olid MESi hinnangul ettevõtte seis arvestades õiglased. Üksnes sellest järeldati, et COVIDi mõju puudub, kuid põhjusi välja ei toodud. Kui niiviisi mõju tõlgendada, peaks seos laenuvajaduse ja COVIDi vahel eksisteerima kõigil juhtudel, kui panga pakutavad tingimused on MESi omadest kehvemad. See ei ole aga loogiline. Võimalik, et neil juhtudel jäeti laenu andmata ka muudel põhjustel, kuid need auditis ei selgunud.

31. Riigikontrolli arvates on COVIDi mõju sisustamine üksnes väitega, et pank ei laena ettevõttele COVIDi tõttu, meetme eesmärki arvestades meelevaldne. Sellise tõlgendusega kehtestatakse sisuliselt kontrollimatu eeldus meetme rakendamiseks. Pank ei ole kohustatud keeldumise asjaolusid selgitama, mistõttu ei ole MESil võimalik veenduda, mis põhjustel pank tegelikult ei laena.

Pankadest laenu mittesaamine oli sageli tõendamata

32. Paljudel juhtudel (91 laenu saanud ettevõtet) puudus menetluse dokumentides teave pankade seisukohtadest sootuks. Neid ei kajastanud ei analüütiku koostatud memo ega menetluse käigus dokumenteeritud muu teave (nt kirjavahetus). Jäi selgusetuks, kas pankade poole on laenu saamiseks üldse pöördutud või kas ja millistel tingimustel oleks pank valmis ettevõttele laenama.

33. MES selgitas, et analüütikud kogusid menetluse käigus pankadelt teavet ka ise telefoni teel. Kui nii toimiti, jääb siiski arusaamatuks, miks

ei kajastatud seda memodes, kuhu koondati väidetavalt kogu oluline teave ettevõtte vastavusest laenuingimustele.

34. Mõni ettevõtte ka tunnistas kirjavahetuses MESile, et ei ole pankadest laenusaamise võimalusi uurinud või et pangast saaks laenu küll, ent eelistaks saada seda MESilt.

35. Samuti jäi ebamääraseks, mis asjaoludel peeti panga laenupakkumist või senist laenulepingut ettevõtte jaoks ebamõistlikult kulukaks, kuna memodes sellega seonduvaid kaalutlusi enamasti ei olnud. Suur osa COVIDi-laenudest oli seotud ettevõtete seniste võlakohustuste refinantseerimisega (58 ettevõtet ca 29,8 mln eurot³). Refinantseeritavate kohustuste seas oli nii neid, mille intress oli kõrge (nt üle 10%), kui ka neid, mille peagi saabuvat tagasimakse tähtaega ei olnud pangad nõus pikendama.

36. Nende kõrval refinantseeriti aga ka laene, mille lõplikud tagasimakse tähtajad olid võrdlemisi kaugel ja intressid madalad – nt laenuperioodi lõpp 2024. aastal ja intressimäär 4,5%, lõpp 2023. aastal ja intress 3,6%, lõpp 2024. aastal ja intress 4% jne. Kui memodes kirjeldatud kriisimõjudest nähtus, et ettevõtte äritegevus on COVIDi tõttu tõsiselt häiritud, võis seniste võlakohustuste kulukaks pidamise argumente ja vajadust nt tavapärasest pikema maksepuhkuse järele aimata, kuid mitte alati.

Nt laenas MES COVIDi-meetmest ühele põllumajandustootjale 1 mln eurot, millest ca 0,6 mln oli mõeldud tegevuse laiendamiseks ja ca 0,4 mln eurot, et refinantseerida pangalaenu, mille laenuperioodi lõpp oli 2023. aastal ja intressimäär 2,9%. Ettevõtte taotluse kohta koostatud MESi memost ei selgunud, miks on senine laenu ebamõistlikult kallis, küll aga tõdeti, et COVID ei ole veel ettevõtte tegevust oluliselt mõjutanud, käive ei ole oluliselt vähenenud ja mõju jõuab kohale viitajaga. 2020. aasta kokkuvõttes ettevõtte käive kasvas ca 6%.

37. Samuti ei kajastatud laenuotsuse aluseks olevas memos pankadelt saadud seisukohti alati adekvaatselt. Näiteks oli memos kirjeldatud vaid ühe panga keelduv otsus, kuigi oli olemas ka teise panga positiivne pakkumine, mis oli pealegi võrdlemisi madala intressiga (ca 4%).

38. Muudest allikatest likviidsusnappuse katteks raha mittedaamine või nende võimaluste liigne kulukus oli üks COVIDi-laenumeetme põhitingimusi. Jättes selle kohta info kogumata või kriitiliselt analüüsimata, ei saa tekkida veendumust, et ettevõtte vastab meetme tingimustele ja laenu andmine on põhjendatud. Seda enam, et Statistikaameti andmetel kommertsbankade antud laenude üldine maht agrarsektorisse 2020. aastal kasvas (vt vasakveerg).

39. Põhjendatud ei ole ka MESi väidetav praktika koguda omal käel pankadest teavet, mida pidi esitama laenu taotlema tulnud ettevõtte. Sellised taotlused oleks tulnud tagasi lükata või peatada nende menetlus seniks, kuni ettevõtte on ise tõendanud, et COVIDist tingitud likviidsuse puudujääki ei ole võimalik teisiti lahendada.

Teadmiseks, et

Statistikaameti andmetel andsid kommertsbankad agrarsektorile 2020. aastal laenu isegi veidi enam kui aasta varem. Jaanuarist novembrini 2020 oli pikaajaliste laenude käive 260 mln ja 2019. aasta samal perioodil 227 mln eurot. Võrreldes aastaid kuude kaupa olid käibed suhteliselt sarnased, võrdlusperioodist märksa suurem käive oli vaid 2019. a juunis ning 2020. a oktoobris.

Allikas:

https://andmed.stat.ee/et/stat/majandus_rahandus_pangandus/RRB03

³ Summa hõlmab kõiki laene, mille sihtotstarve oli üksnes või ühe eesmärgina mitmest tegevusest refinantseerimine.

Muud vastuolud COVIDi mõju tõlgendamisel

40. MES otsustas COVIDi-laenu anda ka 5 ettevõttele, mis olid asutatud 2020. aastal. 4 neist olid loodud pärast eriolukorra kehtestamist 2020. aasta kevadel ja neile anti laenu kokku 0,7 mln eurot. Likviidsusnappus pidi meetme eesmärgi kohaselt olema ootamatu, kuid COVID-19-kriisi ajal asutatud ettevõtete puhul on põhjendamatu eeldada, et likviidsusnappus oli ootamatu. Sellise riskiga pidi iga kriisi ajal alustav ettevõtte arvestama.

41. Samuti on küsitav, kuivõrd saab likviidsusnappus olla ootamatu ja kriisist tingitud, kui laenu küsiti ja saadi korduvalt (kokku 13 ettevõtet ja kokku 7,1 mln eurot). Lühikese aja tagant korduva laenuvajaduse põhjendamine taas kord COVIDiga peaks tegema ettevaatlikuks, eriti siis, kui käibelaenule järgneb soov saada ka investeerimislaenu. Pikalt ette planeeritud investeeringute korral oleks COVIDi mõjud pidanud teada olema juba esimese taotluse ajal, kuid teise laenu juures see MESil küsimusi ei tekitanud ega laenu andmisel takistuseks ei saanud.

42. COVIDi mõju vaba tõlgendust ilmestab samuti MESi vastuoluline praktika maade ostu rahastamisel. Maade ostuks sai COVIDi-meetmest laenu ligi 20 ettevõtet, samas jäeti COVIDi mõju puudumisele osutades mitmed sellised taotlused ka rahuldamata ja leiti, et selleks on kohasem meede MESi otselaen, mida ettevõtte seejärel taotlema suunati.

43. COVIDi mõju puudumine oli taotluse rahuldamata jätmise ametlikuks põhjuseks kokkuvõttes suhteliselt harva (ca 15% juhtudel). Pigem jäi laen andmata, kuna taotleja loobus, vajalikud dokumendid jäid esitamata või jäi puudu krediitdivõimest (vt ka joonis 5, lk 15). Samuti on COVIDi mõju puudumine toodud põhjusena enamasti esimest korda välja alles krediitkomitees. Sellele eelnenud taotluse analüüsi etapis mõju puudumist ei täheldatud ja taotlust peeti meetme jaoks sobivaks.

44. MESi esindajad märkisid auditi käigus, et arusaam COVIDi mõjust on aja jooksul täpsustunud ja et algselt võeti teadlikult hoiak jätta tingimused avaraks. Arvestades vajadust meede kiirelt käivitada, on see mõisteta. Samas ei iseloomusta eeltoodud tähelepanekud vaid meetme rakendamise algusaega. COVIDi mõju pidi olema esimene eeldus, et laenu saada. Selle vaba tõlgendus pikema aja vältel annab tunnistust, et mõju küsimus on olnud muude laenu andmise motiivide (nt krediitdivõime) kõrval pigem teisejärguline.

45. Kui laenu tingimuste tähendust meelevaldselt tõlgendatakse, kaasneb sellega tõenäoliselt ka ettevõtete ebavõrdne kohtlemine. Eriti laenu taotlejate puhul, kelle tunnetus enda võimalikust sobivusest meetmesse põhineb eeldatavasti infol, mis on meetme kohta avalikult kättesaadav. MESi veebilehel avalikustatud infost eespool kirjeldatud võimalusi laenumeele tingimuste tõlgendamiseks aga välja ei loe.

Probleemid ühetaolise kohtlemise ja otsuste läbipaistvusega

Laenuotsusteks vajaliku info kogumine

MES kogus otsusteks vajalikku teavet ettevõtete kohta erinevalt

46. Koos vormikohase taotlusega tuli laenu saamiseks esitada erinevaid lisadokumente, mis koos taotlusega kanti dokumendihaldussüsteemi (DHS). Hiljem lisandus sellele kirjavahetus, koostatud memod, andmepäringud, lepingud jms, mis kõik kokku moodustasid elektroonilise klienditoimiku. Info oli hästi süstematiseeritud ja lihtsasti hallatav, kuid teavet oli toimikutes erineval määral ja erinev oli ka selle kogumise praktika.

Taotluse lisadena tuli meetme tingimuste järgi esitada:

- 2019. a majandusaasta aruanne või finantsandmed 2019. a lõpu seisuga;
- eelneva kvartali bilanss ja kasumiaruanne;
- ülevaade ettevõtja senisest tegevusest ja tulevikukavast;
- muud MESi poolt vajalikuks peetavad dokumendid:
  - kirjeldus, kuidas on COVID-19 avaldanud negatiivset mõju ettevõtte tegevusele (seda sai esitada ka taotlusvormil) ja finantsasutuste poolt finantseerimise võimalustele;
  - kirjeldus, kuidas on plaanitud võetavat laenu teenindada;
  - ülevaade ettevõtte juhi, tema hariduse, kogemuste kohta;
  - ülevaade kehtivatest kohustustest;
  - rahavoo/kasumiaruande prognoosid;
  - ülevaade võimalikest tagatistest.

47. Mitmed ettevõtted taotlesid COVIDi-meetmest laenu otselaenu taotluse vormil (kokku 51 taotlust). Eeskätt puudutab see meetme algusaega, kui laenusoove hakkas laekuma juba enne meetme ametlikku avamist. Erinev vorm ei ole probleem iseeneses, kui kogutav info n-ö ühtlustatakse muul moel, kogutakse vastavaid lisasid jne. Osal juhtudel ei olnud otselaenu vormile lisatud aga näiteks COVIDi-mõjude kirjeldust, mistõttu jääb küsimus, kas selliseid taotlusi oleks pidanud ikka menetlema COVIDi-laenu meetme raames.

48. Toimikutes ei olnud ka muid nõutud dokumente, näiteks äriplaane, ülevaateid senisest tegevusest, kirjeldusi juhtide haridusest ja kogemusest. MES selgitas, et ettevõttelt ei nõutud neid, kui tegu oli varasema kliendiga ja info oli eelnevatest menetlustest olemas. Samas oli neid dokumente puudu ka uute klientide kohta. Samuti ei olnud MESi veebilehel avaldatud nõuetes lisadokumentide kohta n-ö vanadele klientidele sellist erisust sätestatud.

49. Aruandes eespool on juba kirjeldatud, et paljudel juhtudel ei selgunud, et menetluse käigus oleks välja selgitatud pankade positsioon ettevõttele laenamise küsimuses, kuna infot selle kohta analüütiku memos ega klienditoimikus ei olnud. MESi selgituste kohaselt oli ühetaolistest formaalsustest tähtsam menetluse efektiivsus ja neil oli asutuses kokkulepe, et infot võib koguda ka telefoni teel.

50. Samas oli laenu taotlejaid, kellelt otsesõnu nõuti pankade kirjalikke seisukohti, andes ka mõista, et sedalaadi info esitamine on menetluse jätkumise vältimatu eeldus. Ja oli neidki, kellega peetud kirjavahetusest ilmneb, et pankade seisukohtade esitamine oli vaid soovitatav.

MESi analüütiku e-kiri ühele laenu taotlejale pankade keelduvate seisukohtade esitamiseks:

„Võrreldes ettevõtte 09.2019 käivet vs 09.2020 käivet, ei selgu, et ettevõtte käive oleks vähenenud, mis aga võiks olla laenu otsustamisel üks Covid-kriisi mõjudest. MES Covid-19 rahastamisvahendi krediitkomitee palus teil küsida pangast kirjaliku vastuse [ettevõtte nimi] laenu taotlusele, kuna laenu taotluse otsustamisel on veel üks nõue, mida saaksime Covid laenu andmisel aluseks võtta ja see on, et taotlejal ei ole võimalik muude allikate abil täiendavaid finantsvahendeid kaasata või oleks see ebamõistlikult kulukas. Palun esitage pangale laenu taotlus ja kui pank vastab eitavalt, siis palun saatke meile edasi panga kiri või kui pank teeb pakkumise, siis saatke pakkumine. Seejärel saab MES krediitkomitee teha uue otsuse.“

Väljavõte analüütiku e-kirjast ettevõttele ühes teises menetluses, millest selgub, et pankade seisukohtade esitamine on vaid soovitatav:

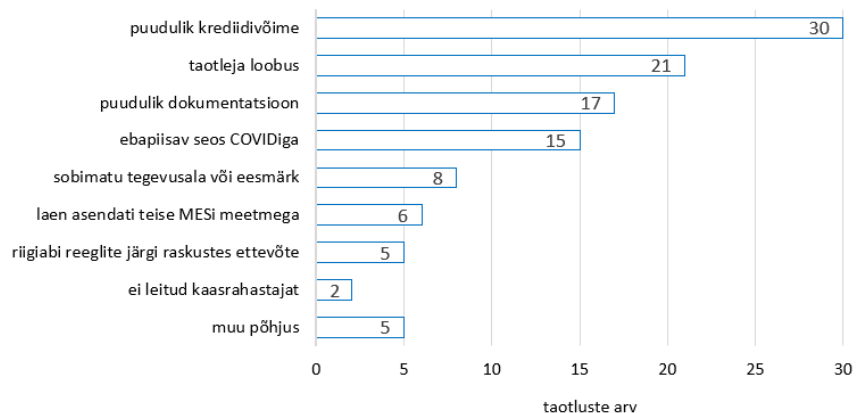
„Vastavalt telefonivestlusele, saadan täiendavad küsimused: 1. Ajakohastatud laenu taotlus; 2. Tagatised; 3. Kui taotlus on COVID-19 laenu meetmest, siis selgitused, kuidas on laenu taotlus seotud COVID-19 tagajärgedega; 4. Kui COVID-19 meede: krediitkomitee e-kiri laenu taotlusele eitava vastustega (soovitatav); ...“

MES on laenu andmata jätmist vähe põhjendanud ja otsused selle kohta ei ole piisavalt läbipaistvad

Otsuste põhjendamine

51. COVIDi-laenu taotlustest jäi rahuldamata 109. Kui põhjuseid üldistada, jäi MESi hinnangul kõige sagedamini puudu ettevõtte krediitvõimest (vt joonis 5). Näiteks ei olnud äriplaan realistlik, projekti riske arvestades ei olnud piisavalt tagatise, ettevõtte või selle võtmeisikute varasem maksekäitumine oli probleemne.

Joonis 5. Taotluste rahuldamata jätmise põhjused üldistatuna

Allikas: Riigikontrolli Maaelu Edendamise Sihtasutuse andmete alusel

52. Sageli jäi laenu andmata ka põhjusel, et taotleja loobus. Valdavalt võeti taotlus tagasi enne krediitkomiteed, üksikudel juhtudel ka pärast positiivse laenuotsuse saamist. Kui taotleja oli loobumist põhjendanud, oli selleks enamasti selgitus, et sobiv lahendus leiti koostöös pankadega ja vajadus MESi rahastuse järele langes ära. Lahendus võis sel juhul sisaldada ka näiteks MESi käendust pangalaenule. Taotlusi jäeti rahuldamata veel ka näiteks puuduliku dokumentatsiooni, sobimatu tegevusala, riigiabi reeglitele mittevastavuse ja juba eespool kirjeldatud COVIDi-mõju puudumise tõttu.

53. Sobimatuks tegevusalaks pidas MES näiteks päikeseenergiast elektri tootmist ja võrku müüki, kui see oli ettevõtte plaanitud põhitegevus. Selleks vajalike seadmete soetamiseks laenu ei antud. Tähelepanuväärne

on, et samal ajal otsustati anda 2 mln eurot laenu ühele tuulepargi projektile. Laenu ei antud samuti projektidele, mis liigitati kinnisvaraarenduseks või kui laenu sooviti näiteks ehitusprojekti tagatisrahaks. Meetme tingimused selliseid kitsendusi ette ei näinud, mistõttu ei olnud laenu andmata jätmise vaid nendel asjaoludel Riigikontrolli arvates põhjendatud.

54. Laenu andmise või sellest keeldumise kohta vormistatud protokolliline otsus sisaldas esmalt seisukohta taotluse rahuldamise suhtes (nt anda laenu / jätta taotlus rahuldamata). Positiivse otsuse korral täiendasid seda otsust laenu põhitingimused (eesmärk, summa, periood, intress jms). Laenust keeldumise korral oli praktika aga ebaühtlane ja asjaolud jäid sageli ebaselgeks.

55. Krediidikomitee protokollides oli keeldumise põhjus enamasti mingis detailsuses avatud, kuid sageli seisnes see pigem koondhinnangus, millest hinnangu aluseks olevad faktilised asjaolud ei selgunud. Nt: *Taotlust ei rahastata. Projekt on liiga riskantne*. Kui samal seisukohal oli olnud ka analüütik, selgusid asjaolud memost. Kui analüütiku ettepanek oli olnud laenu anda, asjaolud memo ja protokoll koostamisel ei selgunud.

56. Oli ka otsuseid, milles oli pelgalt seisukoht, et taotlust ei rahastata. Ehkki MESi esindajad kirjeldasid auditi käigus, mis asjaoludel need ettevõtted laenu ei saanud, jäid selgitused, miks neid põhjusi protokollides ei esitatud, ebamääraseks. Nõukogu protokollidest puudusid keeldumiste põhjused üldse ning nende esitamist ei olnud ka reglemendis nõutud. Oli vaid hääletustulemus pool- ja vastuhäälte arvuga ning seisukoht laenu mitte anda. MES selgitas, et nad on kasutanud kommertspankadega sama praktikat.

57. Keelduvast otsusest teavitati taotlejat tavapäraselt kas e-kirjaga või telefoni teel. Kui oli saadetud kiri, kordas see sageli protokollilise otsuse sõnastust ning juhul, kui otsus oli olnud üldsõnaline, oli puhtalt kirja põhjal otsuse põhjusi raske mõista. Samas väideti, et lisaks kirjale helistatakse alati ettevõttele ja selgitatakse asjaolusid põhjalikumalt. Telefoni teel otsuse sisu edastamist ei saa Riigikontrolli arvates pidada läbipaistvaks asjaajamiseks ja selline praktika ei ole avalikus sektoris kohane.

58. Ebaühtlase ja vastuolulise praktikaga otsusteks vajaliku info kogumisel kaasneb ebavõrdse kohtlemise risk. Sama kehtib otsuste endi kohta, mida vähe põhjendatakse. Riigikontrolli arvates ei olnud MESi töökorraldus selle riski maandamiseks piisav. MESi selgitusega, et kaalukausil on efektiivsus vs. bürokraatia, ei saa nõustuda. Mõlemad on eesmärgina olulised, kuid efektiivsuse eesmärgil ei saa teha mõõndusi oma seadusjärgsetes kohustes.

59. Probleemidele MESi menetluspraktikas on varem tähelepanu juhtinud ka õiguskantsler⁴, kes on märkinud, et COVIDi-laenumeeetme rakendamisel täitis MES avalikku ülesannet ja pidi juhinduma haldusmenetluse seadusest, laenu andmise ja sellest keeldumise otsuseid seaduses ettenähtud viisil põhjendama, need vastavalt vormistama jne. Need loetletud nõuded ei ole pelgalt formaalsused, vaid kehtestatud

⁴ https://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/Majandusmeetmed%20Covid-19%20levikuga%20seotud%20kriisi%20leevendamiseks.pdf

Teadmiseks, et

MESi nõukogu otsuse kohaselt ei kvalifitseeru MESi finantstoodete sihtrühmana kinnisvara arendus ning maantee kaubaveol kasutatava veeremi soetamine.

põhjusega, et tagada tegevuse kontrollitavus ja asjast puudutatute õiguste kaitse. Tegutsedes osana avalikust sektorist, ei saa MES neid nõudeid täita valikuliselt või mugandada enda jaoks sobival moel.

Riigikontrolli soovitused maaeluministrile

Kuidas edasi?

60. Eespool kirjeldatud probleemide põhjused on Riigikontrolli arvates suuresti seotud puudustega MESi tegevuse üle tehtavas järelevalves ja MESi tegevuse suunamises. MESi juhtimise korraldus teljel *ministeerium – MESi nõukogu – MESi juhatuse* ei ole toimunud nii, et kohustused avaliku ülesande täitmisel oleks osapooltele selged ja nende järgimisel oleks oldud piisavalt nõudlikud. Riigikontroll leiab ka, et probleemide lahendamisel peaks olema eestvedaja ministeerium, mistõttu on auditi soovitusel suunatud maaeluministrile.

61. Riigikontrolli soovitusel maaeluministrile:

- Tagada põhikirja, nõukogule antavate suuniste, rahastamislepingute tõhusama kontrolli vms kaudu, et MES järgib avaliku ülesande täitmisel haldusmenetluse põhimõtteid, teeb otsuseid läbipaistvalt ja põhjendab neid faktiliste asjaoludega.
- Tagada MESi juhtorganite rollide lahusus sisekordade kehtestamisel, nii et nõukogu töökorra kehtestab minister ja juhatuse töökorra nõukogu ning et kordades on läbipaistva ja õiguspärase asjaajamise toetamiseks asjakohane reeglistik.
- Tõsta nõukogu järelevalve võimekust, luues selleks püsiva siseauditi funktsiooni kas nõukogu alluvuses või ministeeriumi korraldatuna.
- Määrata täpsemalt ja konkreetsete faktiliste asjaoludega kindlaks COVIDi mõju tunnused, kui MESi kaudu on kavas edaspidi rakendada meetmeid COVIDi majandusmõjude leevendamiseks.
- Määrata täpsemalt kindlaks asjaolud (juhul kui COVIDi mõjude leevendamiseks on kavas edaspidi rakendada laenumetmeid), mille esinemisel peetakse täidetuks nõue, et kommertsbankadest või mujalt laenu ei saa või see on ettevõttele ebamõistlikult kulukas (esineb turutõrge).

Maaeluministri vastus (refereeritult, vt tervikvastust lisast C):

Ministri sõnul ei ole MESi poolt laenu andmisele või andmisest keeldumisele haldusmenetluse kohaldamine praegu veel üldiselt tunnustatud ja vaidlustamata seisukoht. Selliste laenu andmise, millega antakse riigiabi (kaasneb soodustus), otsustab MES ka praegu haldusmenetlusest lähtudes, turutingimustel antavate laenu puhul aga ei kohalda MES ega teised riigi sihtasutused laenuotsuste tegemisel haldusmenetlust. Ministri hinnangul ei ole piisav, kui tõstatatud probleeme lahendada üksnes MESiga seondult.

Maaeluministeerium on seisukohal, et kui otsustatakse riigi osalusega eraõiguslike juriidiliste isikute tegevust ühtlustada ja senist praktikat muuta, siis tuleb seda teha ühetaoliselt kõigi riigi osalusega eraõiguslike juriidiliste isikute puhul, mitte ühele asutusele erireegleid kehtestades. Eelnev ei välista rahastamislepingus teatud asjaolude täpsemat sõnastamist.

Teadmiseks, et

osa 2020. aastal MESis kasutamata jäänud COVIDi-meetmete rahast suunati 2021. aasta kevadel meetmesse „COVID-19 käibelaen biomajandusettevõtetele“. Maaeluministeeriumi antud suuniste järgi on üks keskne kriteerium meetmesse sobivuse hindamisel see, et ettevõtte suudab tõendada kahju oma müügitgevusele seoses Vabariigi Valitsuse kehtestatud piirangutega, mis on takistanud turismi- ja toitlustussektori tavapärasest toimimist.

Allikas: <https://www.mes.ee/covid-19-laen>

Minister lubas MESi sisekordade kehtestamisel kaaluda Riigikontrolli soovitus tagada rollide lahusus. Samuti lubati kaaluda Riigikontrolli ettepanekut luua püsiv siseauditi funktsioon kas nõukogu alluvuses või ministeeriumi korraldatuna.

MESi kaudu rakenduvate meetmetega jätkamine otsustati 4. märtsi Vabariigi Valitsuse kabinetistiingil, kus nähti ette 2020. aasta kriisivahendite jäägi uuesti kasutusse suunamine ning vajaduse korral korrektiivide tegemine kriisimeetmete tingimustes. Sellest tulenevalt muudeti Maaeluministeeriumi ja MESi vahel sõlmitud rahastamislepingut ning anti täiendavad juhised käibelaenu sihtrühma, suuruse ja COVIDi mõju kohta.

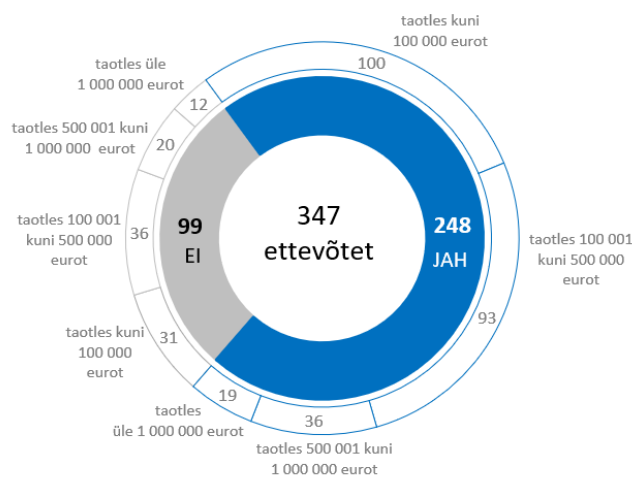
Laenumeetme rakendamine ja selle tulemused statistika põhjal

62. Riigikontroll analüüsis samuti laenu taotlenud ettevõtteid, nende esitatud taotlusi, menetluses tehtud otsuseid ja määratud laenu tingimusi, et kirjeldada laenumeetme tulemusi üldiselt. Kus võimalik, võrreldi laenu saanud ja mittesaanud ettevõtteid, et tuua välja põhilisi erinevusi.

Enamik laenu taotlusi rahuldati

63. Laenu taotles MESilt 347 ettevõtet, kellest otsustati laenu anda 248 ettevõttele (71%). Enamik ettevõtteid taotles laenu ühe korra. Kaks või enam taotlust jõudis aasta jooksul esitada 21 ettevõtet (6%). Taotletud laenu summa jäi enamasti alla 500 000 euro (vt joonis 6), ning kui laenu anti, siis valdavalt samas summas, kui ettevõtte oli küsinud (89% juhtudel).

Joonis 6. COVIDi-laenu taotlenud ning seda saanud ja mittesaanud ettevõtete arv (31.12.2020. a seisuga)

Allikas: Riigikontroll Maaelu Edendamise Sihtasutuse andmete alusel

Teadmiseks, et

suurim taotletud laenusumma oli 5 000 000 ja väiksem 5000 eurot. Keskmisel tasemel (mediaan) jäi taotletud summa ca 175 000 euro juurde.

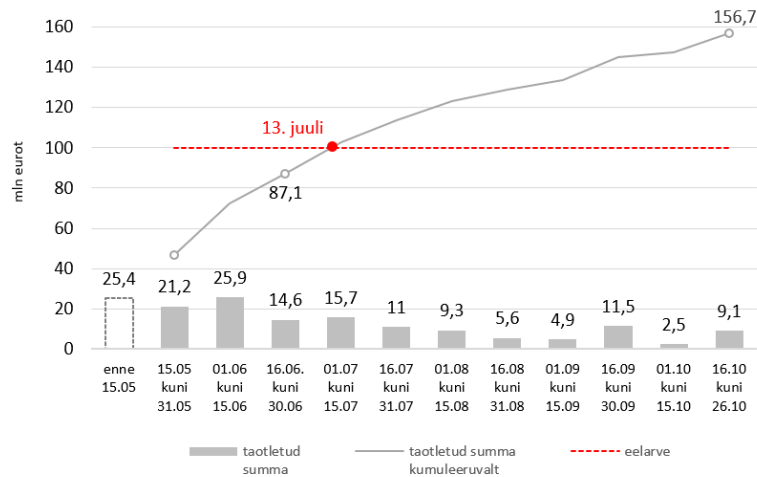
Suurim antud laen oli 3 400 000 eurot.

Teadmiseks, et

laenusumma ülempiir oli kuni 16. juunini 5 mln eurot taotluse kohta, misjärel alandati piiri 1 mln euroni, kaasfinantseeringuga laenamisel 2 mln euroni. Intressimäära alampiiri tõsteti 1%-lt 2%-ni.

64. Aktiivsem periood taotlemisel oli mai- ja juunikuus, kui kehtisid laenusummale suuremad ja intressidele madalamad piirmäärad. Sel perioodil esitati arvuliselt 49% ja rahas mõõdetuna 56% kõigist taotlustest. Juuni lõpuks oli taotlusi esitatud ca 87 mln euro eest ning meetme eelarvepiir ületati taotluste kumuleeruva summaga 13. juulil (vt joonis 7).

Joonis 7. Taotluste esitamise tempo alates meetme avamisest 15-päevaste perioodide kaupa ja kumuleeruvalt (mln eurot)

Allikas: Riigikontroll Maaelu Edendamise Sihtasutuse andmete alusel

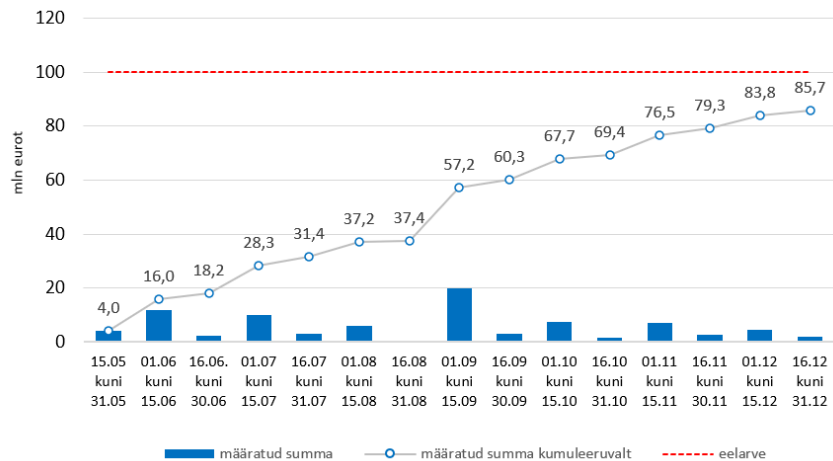
65. Taotlusi hakati MESile esitama tegelikult juba enne meetme ametlikku avamist, s.o enne rahastamislepingu jõustumist 15.05.2020.⁵ Need registreeriti, kuid rahastamisotsused tehti pärast meetme kasutuselevõtu algust. Taotluste vastuvõtt lõpetati 26. oktoobril.

66. Taotluste vastuvõtmine enne meetme kasutuselevõtu ametlikku algust on samas tavatu ja selle põhjendatus küsitav. Eriti teadmises, et meetme vastu on suur huvi ja kõigile soovijatele laenuraha ilmselt ei jagu. Kõikidele võrdsete võimaluste tagamiseks tuleks sellist praktikat vältida.

67. Otsuseid laenude andmise kohta hakati tegema esimestel päevadel pärast meetme ametlikku algust ning esimeste lepingute ja väljamakseteni jõuti mai lõpus. Määratud laenude summa on seejärel kasvanud enam-vähem ühtlases tempos, olenedes eeskätt menetletud taotluste rahalisest mahust, nende kvaliteedist ja asjaolude keerukusest. Mõnevõrra kiirem kasv oli juuni- ja septembrikuu alguses (vt joonis 8). Viimased otsused taotluste kohta tehti detsembri lõpus.

⁵ Info kavandatavast laenumetmest jõudis laiema avalikkuseni juba märtsis. Riigiabi Euroopa Komisjonilt sai meede 30.03.2020 ja meetme rahastamine riigieelarvest kiideti heaks 15.04.2020 vastu võetud 2020. aasta riigieelarve lisa-eelarvega.

Joonis 8. Laenude määramise tempo alates meetme avamisest 15-päevaste perioodide kaupa ja kumuleeruvalt (mln eurot)

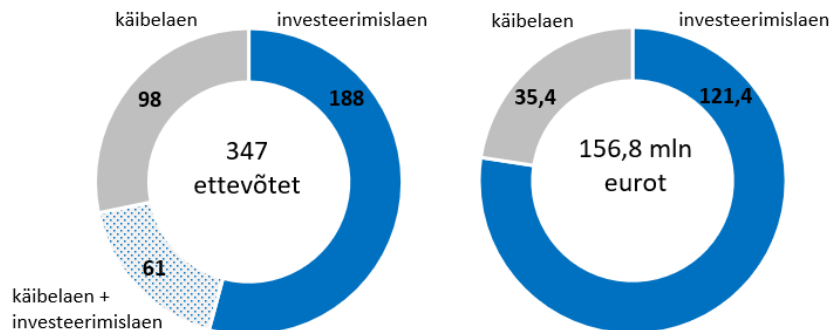
Allikas: Riigikontroll Maaelu Edendamise Sihtasutuse andmete alusel

Põhiliselt pakkus huvi investeerimislaen

Mille jaoks laenu sooviti?

68. Laenu sai taotleda nii käibevahenditeks kui ka investeeringuteks, kuid nõutum oli investeerimislaen, mida soovis ca 2/3 taotlejatest (vt joonis 9). Investeerimislaenu saamiseks esitati taotlusi summas 121 mln eurot, mis moodustas taotletud laenude kogusummast 77%.

Joonis 9. Laenu taotlenud ettevõtete arv ja taotletud laenusumma (mln eurot) laenu liigi järgi

Allikas: Riigikontroll Maaelu Edendamise Sihtasutuse andmete alusel

69. Investeerida sooviti põhiliselt masinatesse ja seadmetesse, mis oli eesmärgina kirjeldatud 47%-l investeerimislaenu saamiseks esitatud taotlustel. Sooviti soetada põllutöomasinaid, põllumajandussaaduste ja toidu käitlemise seadmeid, tööpinke jms. Korduvalt käidi laenu taotlemas päikeseenergia seadmete ostuks.

Teadmiseks, et

refinantseeritavate võlakohustuste senised intressimäärad varieerusid üsna suurelt. Oli 4–5% intressiga pangalaene, kuid ka laene, mille intress oli üle 20–30%. Seniste laenuandjate seas oli nii laiemalt teada-tuntud finantseerimisasutusi kui ka nt laenu taotlejate äripartnereid.

70. Masinate kõrval oli investeerimislaenu eesmärk sagedamini veel ehitustööd (39% taotlustel), võlakohustuste refinantseerimine (31%) ning põllumaa ja muu kinnisvara ostmise (13%). Võlakohustusi tuldi refinantseerima nii nende kõrge intressi tõttu kui ka põhjusel, et senised laenuandjad ei olnud nõus rahastamist jätkama või tingimusi muutma. Tihtipeale küsiti laenu ka mitme eespool nimetatud tegevuse jaoks korraga (nt ehitustöödeks koos seadmete soetamisega).

71. Kuigi laenu otstarve võis menetluse käigus täpsustuda ja koos sellega muutuda laenu liik, eraldati käibe- ja investeerimislaene üldjoontes samas proportsioonis, kui neid taotleti (26% käibe- vs. 74% investeerimislaenuid).

Laenu taotlesid ja said kõige enam põllumajandustootjad

72. Valdav osa laenu taotlejatest olid mitmeaastase kogemusega äriühingud (77%, vt ka tabel 1), ent oli ka uusi 2020. aastal loodud ettevõtteid. Võrdlemisi vähe oli taotlejate hulgas FIEsid ja kolmanda sektori ühinguid.

Kes laenu taotlesid?

Teadmiseks, et

kõige pikema tegutsemisajaloo ettevõtte, kes laenu taotles, oli loodud detsembris 1995. Kõige uuem ettevõtte oli asutatud augustis 2020. Keskmine tegutsemisvanus oli laenu taotlejatel 11 aastat.

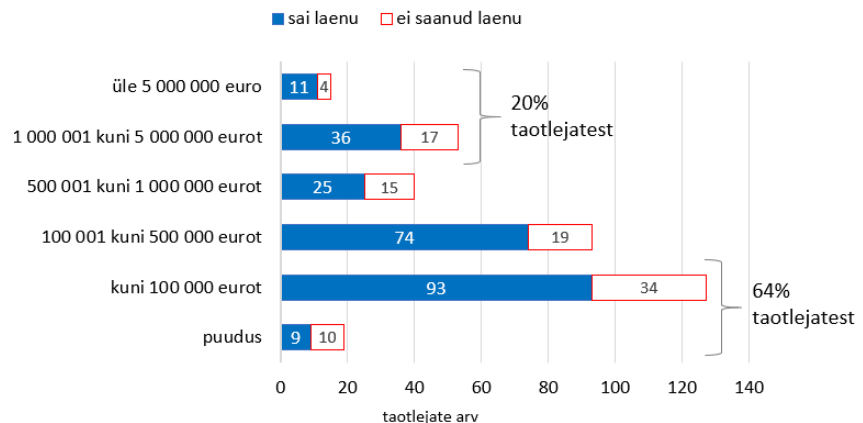
Tabel 1. Laenu taotlejad õigusliku vormi ja senise tegutsemisaja järgi

Õiguslik vorm	Senise tegevuse kestus täisaastates			Kokku
	< 1	1 kuni 3	> 3	
äriühingud	11	42	268	321
FIEd	–	–	21	21
MTÜd/sihtasutused		1	4	5
Kokku	11	43	294	347

Allikas: Riigikontroll Maaelu Edendamise Sihtasutuse ning äriregistri andmete alusel

73. Varasema äritegevuse mahult olid laenu taotlejad pigem väiksed ettevõtted, kellest enamikul (64%) oli 2019. aasta käive alla 500 000 euro (vt ka joonis 10). Käive üle 1 mln euro oli laenu taotlejatest ligikaudu viiendikul. Ligi viiendik oli taotlejate seas ka ettevõtteid, kellel ei olnud 2019. aasta lõpus töötajaid, kuni 10 töötajat oli veidi enam kui pooltel taotlejatel (56%).

Joonis 10. Laenu taotlejate jaotus nende 2019. aasta käibe suuruse järgi

Allikas: Riigikontroll Maaelu Edendamise Sihtasutuse ning Maksu- ja Tolliametilt saadud andmete alusel

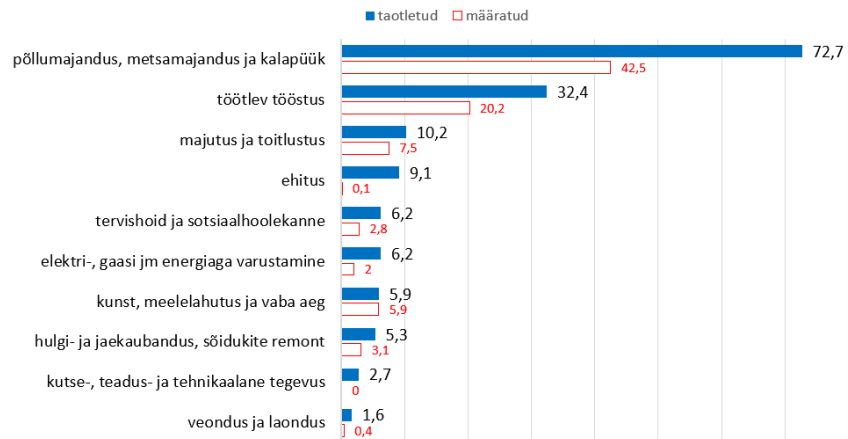
74. Valdkondlikult olid taotlejate seas ülekaalus taime- ja loomakasvatuse ettevõtted. Põllumajandussektorist kokku laekus taotlusi ca 73 mln euro ulatuses (vt joonis 11) ehk ligikaudu pool taotletud laenudest. Suhteliselt suures rahalises mahus tuli laenu taotlusi samuti töötleva tööstuse ning majutus- ja toitlustusvaldkonnast, vastavalt 32 ja 10 mln euro eest.

Joonis 11. Taotletud laenusumma (mln eurot) jaotus taotlejate põhitegevusalade kaupa (esikümme)

Teadmiseks, et

371 taotlusest 187 (ca 50%) esitati põllumajandussektorist. Töötleva tööstuse ettevõtetele oli 71 ning majutus- ja toitlustuse ettevõtetele 42 taotlust.

Keskmine soovitud laenusumma oli taotluse kohta põllumajandus- ettevõtetele ca 390 000 eurot. Kõige suurem oli keskmine soovitud laenusumma ehitussektori ettevõtetele: 1,3 mln eurot.

Allikas: Riigikontroll Maaelu Edendamise Sihtasutuse andmete alusel

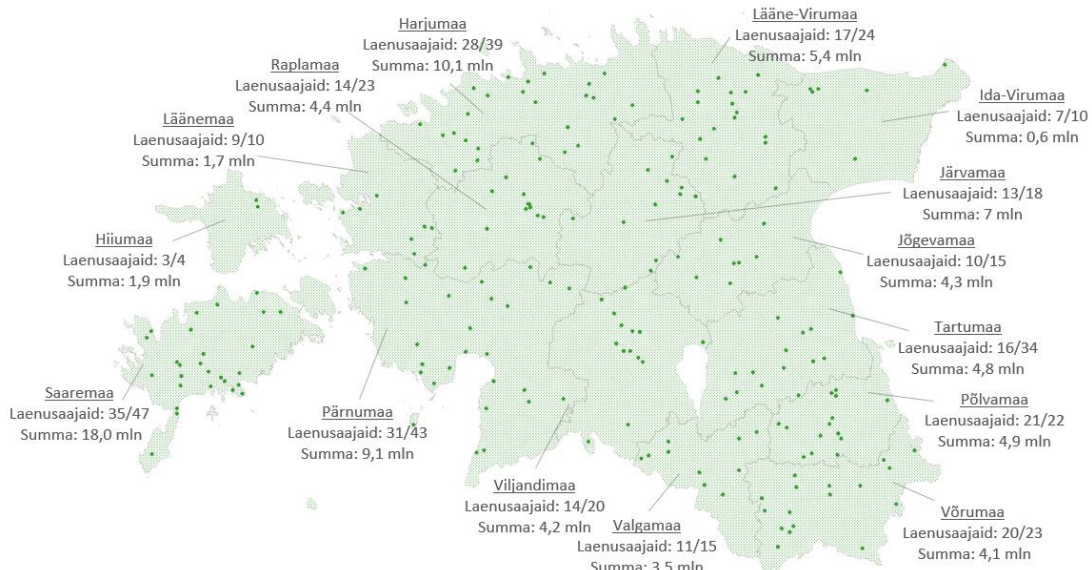
75. Määratud laenusumma tipuosa jaguneb enam-vähem samamoodi. Kõige enam laenu on läinud põllumajandusse (ca 43 mln), järgnevad töötlev tööstus ning majutus ja toitlustus. Ehitus- ja veel mõnda sektorisse, mis taotluste rahalise mahuga olid samuti võrdlemisi ees, laenu raha aga eriti ei jõudnud. Eelkõige tähendab see, et mõni suuremas summas taotlus jäi rahuldamata, kuna taotlejate hulk oli nendes valdkondades väike.

Piirkondlikult sai laenu raha kõige enam Saaremaa

Mis piirkonda laenu raha läks?

76. Laenu saanud ettevõtteid oli tegevuskoha või investeringuobjekti asukoha järgi igast maakonnast, kuid enim Saaremaalt. Laenu sai Saaremaalt kokku 35 ettevõtet summas 18 mln eurot (vt joonis 12). Sinna läks ühtlasi kõige suurem laenu ettevõtte kohta: 3,4 mln eurot. Saaremaale järgnesid laenu saanute arvult Harju- ja Pärnumaa, vastavalt 31 ja 28 ettevõttega. Samas oli nimetatud maakondadest ka kõige enam taotlejaid (nt Saaremaalt 47). Piirkonna suurust arvestades tuli suhteliselt vähe laenu taotlema Ida-Virumaa ettevõtteid (kokku 10, kellest sai laenu 7).

Joonis 12. Laenu saanud ettevõtete arv laenu taotlenud ettevõtetest ja määratud laenusumma maakondade kaupa

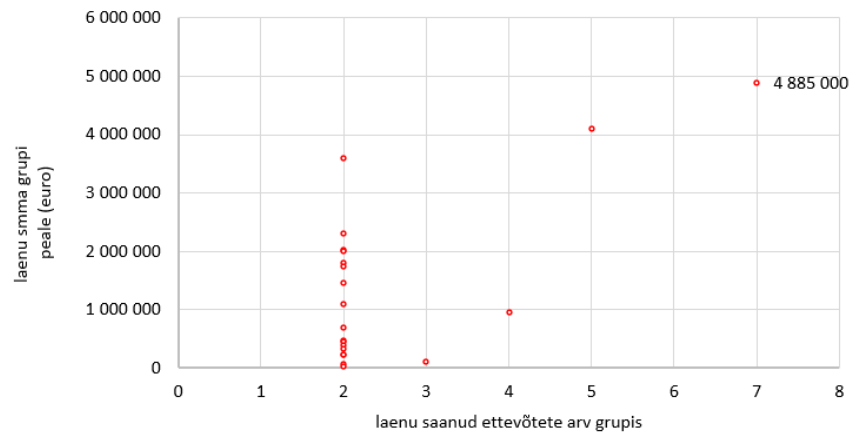
NB! Punktiga on joonisel tähistatud tegevuskoht asula täpsusega.

Allikas: Riigikontroll Maaelu Edendamise Sihtasutuse andmete alusel

Laenusajate seas oli ka mitu omavahel seotud ettevõtete gruppi

77. Määratud laenusummast läks ca 29 mln eurot (ca 1/3) ettevõtetele, kes olid omavahel otseste omanike või juhtide kaudu kas paarikaupa või mitmekesi seotud. Kokku oli selliseid gruppe laenusajate seas 21. Suurim grupp oli 7 ettevõttega, kellele määrati laenu kokku 4,8 mln eurot (vt joonis 13).

Joonis 13. Omanike või juhtide kaudu seotud ettevõtete gruppide suurus ja laenusumma grupi kohta

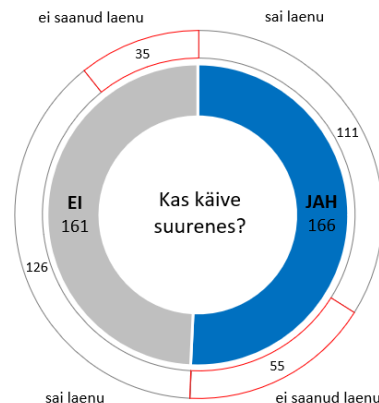
Allikas: Riigikontroll Maaelu Edendamise Sihtasutuse ja äriregistri andmete põhjal

Paljude laenusajate käive oli kriisiaastal suurem kui sellele eelnenud aastal

78. Laenu taotlejate seas oli enam-vähem võrdselt neid, kelle käive 2020. ja 2019. aasta võrdluses suurenes, ja neid, kelle käive vähenes (vt joonis 14). Mõlemas grupis on nii laenu saanud kui ka mittesaanud ettevõtteid, kuid laenu saanute hulgas on vähenenud käibega ettevõtete osa mõnevõrra suurem.

79. Tegevusalapõhiselt on suurenenud ja vähenenud käibega ettevõtete koosseis enam-vähem sama. Vaid majutus- ja toitlustusala ettevõtteid on vähenenud käibega ettevõtete seas suhteliselt enam ning see on COVIDiga kaasnenud piirangute mõju arvestades ka ootuspärane.

Joonis 14. Käivet deklareerinud laenu taotlejate jaotus käibe muutuse järgi 2020 vs. 2019

Allikas: Riigikontroll Maaelu Edendamise Sihtasutuse ning Maksu- ja Tolliameti andmete põhjal

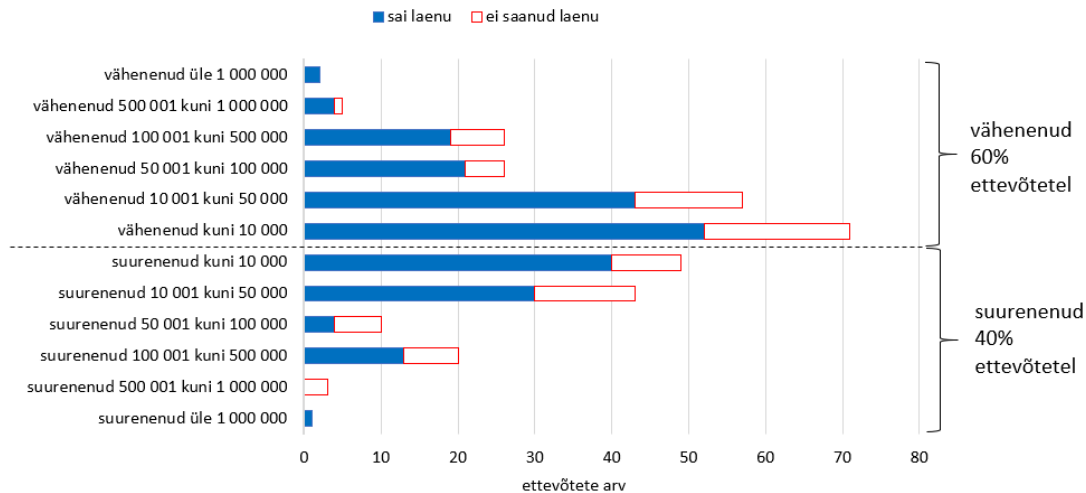
Kuidas kriis laenusajate käibeid mõjutas?

Teadmiseks, et

kui käive oli COVIDi-laenu taotlejatel kasvanud, siis valdavalt kuni 10%, kui vähenenud, siis sageli ka üle 50%.

80. Eesti sisemajanduse koguprodukti vähenemine 2020. aastal oli COVIDi tõttu kõige kiirem II kvartalis (–6,9%). Vaadates Eesti ettevõtete kogupilti, kahanes käive II kvartalis aasta varasemaga võrreldes 54%-l, suurenes 45%-l ja jäi samaks 1%-l ettevõtetest. MESilt kriisilaenu taotlenud ettevõtete kogumis olid muutused toimunud enam-vähem samas proportsioonis, kuid vähenenud käibega ettevõtteid oli siiski mõnevõrra rohkem (60%). Käibe muutus ühes või teises suunas jäi enamikul juhtudel 50 000 euro piiresse (vt joonis 15).

Joonis 15. Laenu taotlejate jaotus vastavalt käibe muutuse suunale ja ulatusele (eurodes) 2020. aasta II kvartalis võrreldes 2019. aasta sama perioodiga

Allikas: Riigikontroll Maaelu Edendamise Sihtasutuse ning Maksu- ja Tolliameti andmete põhjal

Kolmandik laenusajatest sai kriisiabi ka muudest meetmetest

Kas saadi ka muud abi?

81. MESilt laenu saanud ettevõtetest said 86 ehk 35% abi ka muudest kriisimeetmetest.⁶ Enamasti oli selleks Eesti Töötukassa palgatoetus, mida kasutas 67 ettevõtet (vt joonis 16). Suhteliselt palju oli ka Ettevõtjate Arendamise Sihtasutuse (EAS) toetuste ning MESi käenduse saajaid. EASilt saadi põhiliselt turismi- ja majutusettevõtetele mõeldud toetust.

82. Käendusi jagas MES mitmel juhul koos ettevõttele antud laenuga, tagades täiendavalt projekti kaasrahastamiseks pangast võetud laenu (vt ka lisa A ja B). Valdavalt kasutati MESi laenu kõrval ühte täiendavat meetmet (vt joonis 16), ent oli neidki, kes said abi veel mitmest meetmest, näiteks käenduse KredExilt ning toetuse EASilt ja töötukassalt.

⁶ Ei ole arvestatud maksimeetmeid.

Teadmiseks, et

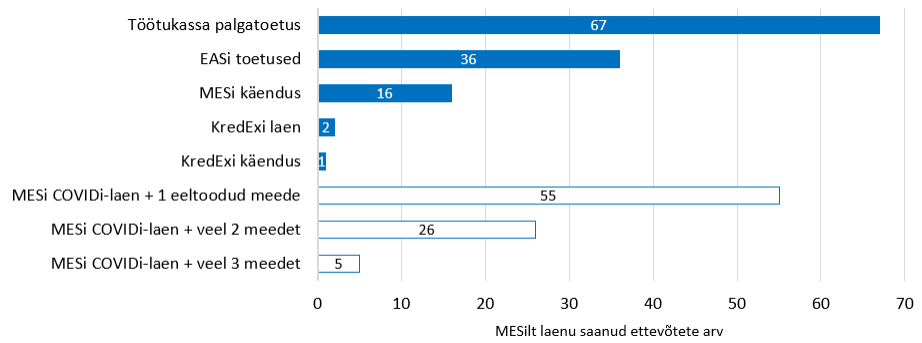
Eesti Töötukassa palgatoetus jäi MESilt laenu saanud ettevõtetele vahemikku 400 kuni 140 000 eurot.

EASI toetused olid suurusjärgus 2000 kuni 60 000 eurot. Viimast said nt majutusettevõtteid.

MESI käendused ulatusid ettevõtte kohta 100 000-st kuni 1,5 mln euroni.

KredExi laenuid jäid 300 000 euro piiresse.

Joonis 16. MESilt laenu saanud ettevõtete arv muude kriisimeetmete kaupa, kust abi saadi

Allikas: Riigikontroll Maaelu Edendamise Sihtasutuse, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse, KredExi ja Eesti Töötukassa andmete alusel

Enamasti pakuti tähtaegu ja intressi, mis olid võimalikult head

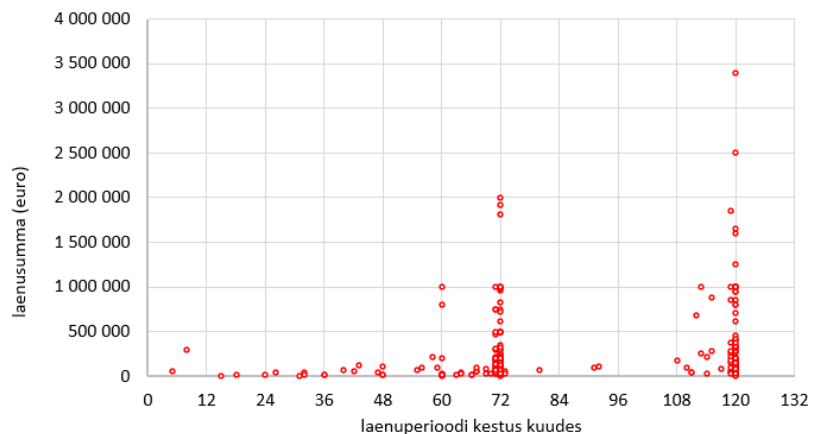
83. Enamik laene anti nii pikaks ajaks, kui oli meetme tingimuste järgi võimalik. Käibelaenu sai anda kuni 6-ks, investeerimislaenu kuni 10 aastaks (vt ka joonis 17).

Mis tingimustel laenu anti?

Teadmiseks, et

kõige lühem periood, milleks laenu sooviti, oli 8 kuud. Tegemist oli *bullet*-graafikuga käibelaenuga, mida ettevõtte soovis saada hooajalise likviidsuse parandamiseks. Pank keeldus selleks arvelduskrediiti andmast.

Joonis 17. Antud laenu laenusumma suuruse ja laenuperioodi kestuse järgi

Allikas: Riigikontroll Maaelu Edendamise Sihtasutuse andmete alusel

84. Käibelaenudest oli 6 aasta pikkuse graafikuga 78%, investeerimislaenudest 10aastase tagasimakse tähtajaga 63% lepingutest. Pea kõigil juhtudel oli lepinguperioodi alguses samuti maksepuhkus, mille kestus enamasti kuni 2 aastat.

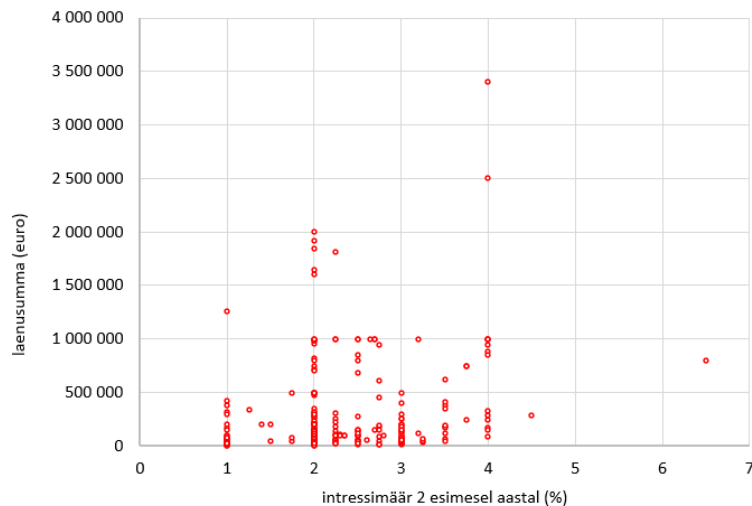
85. *Bullet*-graafikuga (suurem tagasimakse perioodi lõpus) või muu erigraafikuga (nt periooditi suuremad maksed) laene oli kõigist laenudest ca 36%. Mida suurem oli laenusumma, seda enam oli kasutatud tagasimakse tingimustes erilahendusi. Laenu summa üle 1 mln euro oli erigraafik enamikul juhtudel. Viimase osamakse suurus oli erigraafikutes umbes veerandil juhtudel enam kui 50% laenusummast. Mõnel juhul oli tagasimakse jäetud ka täielikult perioodi lõppu.

86. Intressimäärad fikseeriti rahastamislepingust tulenevalt kaheastmelisena, olles esimesel kahel aastal 2% võrra madalamad. Esimeste aastate intressimarginaalid määrati vahemikus 1% kuni 6,5% (vt joonis 18). 1% oli marginaali alampiiriks kuni 16.06.2020, sealt edasi oli väikseim võimalik intress 2%. Viimast neist on ka kõige sagedamini lepingutes intressimäärana kasutatud (43% juhtudel).

Teadmiseks, et

intressi marginaali määramisel leitakse esmalt turutingimustele vastav intressimäär, mille arvutamisel lähtutakse Euroopa Komisjoni metoodikast soodusintressiga laenude juures riigiabi tuvastamiseks. Keskkel kohal selles mudelis on ettevõtte krediidireiting ja tagatiste väärtus, mille kombinatsioonis võib turuintressi marginaal varieeruda 0,6% kuni 10%-ni. Mida vähem tagatise ja mida madalam reiting, seda kõrgem on hinnanguline turuintress. Marginaalile lisatakse riigipõhine baasmäär, mis 2020. aastal oli Eestil negatiivne.

Joonis 18. Antud laenud summa suuruse ja intressimarginaali järgi

Allikas: Riigikontroll Maaelu Edendamise Sihtasutuse andmete alusel

Teadmiseks, et

subsideeritud ehk vähendatud intressimääraga laenude puhul on riigiabi esemeks ehk tagastamatuks hüveks turutingimustele vastava intressimäär ja ettevõttele pakutava madalama intressimäärava vahe. Abi ekvivalent laenuperioodi kohta leitakse määrade vahele vastava intressisumma nüüdisväärtusena.

87. Valdav osa laene anti arvestuslikust turuintressist madalama intressiga (96%) ning riigiabina. Enamasti anti abi COVID-19-kriisi ajaks kehtestatud ajutise riigiabi raamistiku⁷ alusel, kasutades nii vähendatud intressimääraga laenudele kujundatud meetet (vt COVIDi-meede 3.3 joonisel 19) kui ka meetet, mis võimaldas laene, toetusi, soodustusi jms anda ühele ettevõttele kõigi instrumentide peale kokku kuni 0,8 mln eurot⁸. Esimene neist sobis oma tingimuslike piirmäärade tõttu rohkem suurtele ettevõtetele⁹, mistõttu on seda ka vähem kasutatud. Piirmäärade jälgimisel lähtuti ajutises raamistikus laenude nominaalväärtusest.

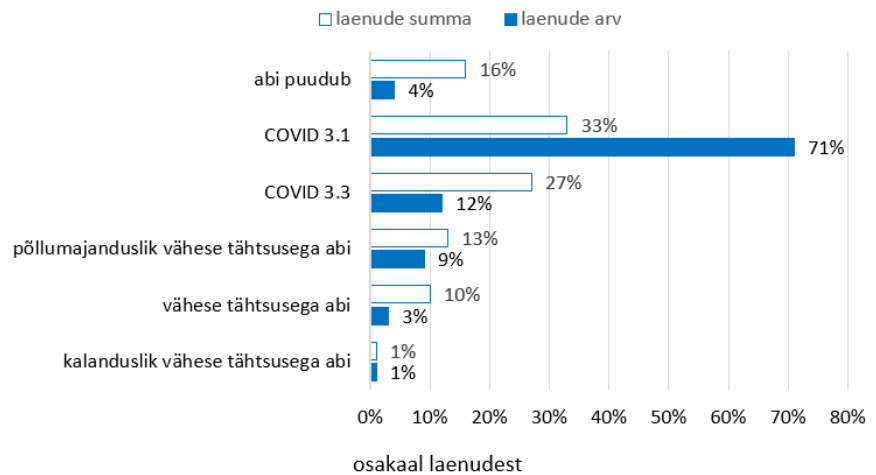
88. COVIDi-abi kõrval on soodusintressiga laene liigitatud veel ka vähese tähtsusega abiks (VTA). Põhjusel, et abi piirmäärad on vormiti erinevad, valiti üldjuhul see vorm, mis oli ettevõtte plaane arvestades kõige sobilikum. N-ö turutingimustel anti eelkõige suuremaid laene üle 0,8 mln euro, mida sooviti pikemaks perioodiks, kui võimaldas anda ajutine raamistik (nt meetme 3.3 järgi oli piiriks 6 aastat).

⁷ https://ec.europa.eu/competition/state_aid/what_is_new/TF_informal_consolidated_version_as_amended_28_january_2021_et.pdf ning ajutise raamistiku alusel Eestile antud riigiabiload SA.56804 ja SA.57028

⁸ Kalandus- ja vesiviljelussektori ettevõtete ning põllumajanduse esmatootjatele olid piirmäärad vastavalt 120 000 ja 100 000 eurot. Kui ettevõtte oli tegev ka muudel aladel, oli piiriks ikkagi 800 000 eurot.

⁹ Laenu nominaalsumma piiriks oli 25% müügitulust 2019. aastal või 2-kordne 2019. aasta personalikulude summa.

Joonis 19. COVIDi-laenude jaotus lähtudes sellest, kas laenuga kaasnes riigiabi ja mis liiki abi see oli

Allikas: Riigikontroll Maaelu Edendamise Sihtasutuse andmete põhjal

Laenu tagatiseks võeti enamasti hüpoteek

Millega on laenud tagatud?

89. Laenu tagatiseks võeti on enamikul juhtudel kinnisvara. Kinnisvara hüpoteeki üksi või koos muud liiki tagatistega on kasutatud 78% juhtudel (vt tabel 2).

Tabel 2. Sagedamini kasutatud tagatised

Tagatiste kombinatsioon	Osakaal lepingutest, %	
	kokku	sh laenud üle 0,5 mln euro
hüpoteek	39	47
hüpoteek + kommerts pant	13	30
hüpoteek + kommerts pant + käendus	12	5
käendus	9	0
kommerts pant + käendus	8	0
hüpoteek + käendus	7	0
hüpoteek + kommerts pant + garantii	3	5
hüpoteek + garantii	3	9
register pant + kommerts pant + käendus	2	0

Allikas: Riigikontroll Maaelu Edendamise Sihtasutuse andmete alusel

Teadmiseks, et

registerpanti kasutati kokku ca 10 juhul. Panditi põhiliselt põllutöomasinaid, mis kantud liiklusregistrisse (traktorid, kombainid) ning suurimas summas pant oli 100 000 eurot.

Teadmiseks, et

tagatiste väärtus on 30% laenusummast olnud vaid ühel juhul ning laenusumma oli siis ka pigem väike (alla 100 000 euro).

Kui tagatiseks võetakse kinnisvara, mille hinnanguline väärtus ületab 250 000 eurot, peab MESi sisekorra järgi hindama väärtust ekspert.

90. Hüpoteegi kõrval oli teine sagedamini kasutatud tagatise liik kommerts pant (41% juhtudel). Kui suuremate üle 500 000 euro laenude korral on tagatiseks olnud alati hüpoteek, on väiksemate laenude puhul lepitud sageli ka vaid omanike käendusega (kokku ca 10% juhtudel).

91. Meetme rahastamislepingu järgi oli tagatiste aktsepteeritav väärtus seatud sihilikult madalale – laenu võis anda ka siis, kui tagatise oli 30% laenusummast. Enamikul juhtudel (56%) oli tagatiste hinnanguline väärtus siiski laenusummast suurem (vt tabel 3).

Tabel 3. Laenude kaetus tagatistega

Tagatiste hinnangulise väärtuse ja laenusumma suhe	Osakaal lepingutest, %	
	kokku	sh laenuid üle 0,5 mln euro
30% kuni 49%	7	7
50% kuni 99%	37	42
100 kuni 130%	40	35
üle 130%	16	16

/allkirjastatud digitaalselt/

Ines Metsalu-Nurminen
auditiosakonna peakontrolör

Riigikontrolli soovitused ja maaeluministri vastused

Riigikontroll andis auditi põhjal Maaeluministeeriumile mitmeid soovitusi. Minister saatis 25.05.2021 oma vastuse Riigikontrolli soovitustele.

Üldised kommentaarid auditiaruande kohta

Vt lisa C.

Riigikontrolli soovitused	Maaeluministri vastus (refereeritult, vt tervikvastust lisast C)
<p>61. Riigikontrolli soovitused maaeluministritele:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Tagada põhikirja, nõukogule antavate suuniste, rahastamislepingute tõhusama kontrolli vms kaudu, et MES järgib avaliku ülesande täitmisel haldusmenetluse põhimõtteid, teeb otsuseid läbipaistvalt ja põhjendab neid faktiliste asjaoludega. ▪ Tagada MESi juhtorganite rollide lahusus sisekordade kehtestamisel, nii et nõukogu töökorra kehtestab minister ja juhatuse töökorra nõukogu ning et kordades on läbipaistva ja õiguspärase asjaajamise toetamiseks asjakohane reeglistik. ▪ Tõsta nõukogu järelevalve võimekust, luues selleks püsiva siseauditi funktsiooni kas nõukogu alluvuses või ministeeriumi korraldatuna. ▪ Määrata täpsemalt ja konkreetsete faktiliste asjaoludega kindlaks COVIDi mõju tunnused, kui MESi kaudu on kavas edaspidi rakendada meetmeid COVIDi majandusmõjude leevendamiseks. ▪ Määrata täpsemalt kindlaks asjaolud (juhul kui COVIDi mõjude leevendamiseks on kavas edaspidi rakendada laenu-meetmeid), mille esinemisel peetakse täidetuks nõue, et kommertspankadeest või mujalt laenu ei saa või see on ettevõttele ebamõistlikult kulukas (esineb turutõrge). <p>Punktid 9–59</p>	<p>Maaeluministri vastus: Ministri sõnul ei ole MESi poolt laenu andmisele või andmisest keeldumisele haldusmenetluse kohaldamine praegu veel üldiselt tunnustatud ja vaidlustamata seisukoht. Selliste laenu andmise, millega antakse riigiabi (kaasneb soodustus), otsustab MES ka praegu haldusmenetlusest lähtudes, turutingimustel antavate laenu puhul aga ei kohalda MES ega teised riigi sihtasutused laenuotsuste tegemisel haldusmenetlust. Ministri hinnangul ei ole piisav, kui tõstatatud probleeme lahendada üksnes MESiga seondult.</p> <p>Maaeluministeerium on seisukohal, et kui otsustatakse riigi osalusega eraõiguslike juriidiliste isikute tegevust ühtlustada ja senist praktikat muuta, siis tuleb seda teha ühetaoliselt kõigi riigi osalusega eraõiguslike juriidiliste isikute puhul, mitte ühele asutusele erireegleid kehtestades. Eelnev ei välista rahastamislepingus teatud asjaolude täpsemat sõnastamist.</p> <p>Minister lubas MESi sisekordade kehtestamisel kaaluda Riigikontrolli soovitusi tagada rollide lahusus. Samuti lubati kaaluda Riigikontrolli ettepanekut luua püsiv siseauditi funktsioon kas nõukogu alluvuses või ministeeriumi korraldatuna.</p> <p>MESi kaudu rakenduvate meetmetega jätkamine otsustati 4. märtsi Vabariigi Valitsuse kabinetiistungil, kus nähti ette 2020. aasta kriisivahendite jäägi uuesti kasutusse suunamine ning vajaduse korral korrektiivide tegemine kriisimeetmete tingimustes. Sellest tulenevalt muudeti Maaeluministeeriumi ja MESi vahel sõlmitud rahastamislepingut ning anti täiendavad juhised käibelaenu sihtrühma, suuruse ja COVIDi mõju kohta.</p>

Auditi iseloomustus

Auditi eesmärk

Auditi eesmärk oli analüüsida ja hinnata Maaelu Edendamise Sihtasutuse loodud töökorraldust laenuaotlusega seotud otsuste läbipaistvuse ja taotlejate võrdse kohtlemise tagamiseks. Samuti anda ülevaade laenuaotlejatest, taotletud ja antud laenudest ning põhilistest erinevustest laenu saanud ja mittesaanud ettevõtete vahel.

Hinnangu andmise kriteeriumid

Auditi peaküsimus oli, kellele laenu anti ja kas seda tehti alati COVID-19-st tingitud mõjude leevendamiseks.

Auditi detailsemad toimingud viidi läbi järgmiste põhiküsimuste alusel:

1. Kas Maaelu Edendamise Sihtasutuse töökorraldus oli piisav, et tagada laenuaotlejate võrdne kohtlemine ja otsuste läbipaistvus? Kriteeriumiteks olid Vabariigi Valitsuse 28.04.2020. a määruse nr 31 „COVID-19 haigust põhjustava koroonaviiruse levikuga seotud kriisi ja sellest tuleneva eriolukorra mõju leevendamiseks ette nähtud toetusmeetmete üldtingimused“ § 5 lg 1 punktis 1 kehtestatud üldnõuded meetmete rakendamise läbipaistvuse ja taotlejate võrdse kohtlemise kohta.
2. Kes taotlesid laenu ja mille jaoks?
3. Kuidas oli laenuaotlejate majandusseis viimase aastaga muutunud?
4. Millist muud abi olid laenuaotlejad saanud?
5. Kellele laenu anti ja mis tingimustel?
6. Kes ei saanud laenu ja mis põhjustel?

Küsimuste 2–6 alusel hinnanguid Maaelu Edendamise Sihtasutuse tegevusele ei antud, vaid nende põhjal koostati ülevaade meetme rakendamisest abi taotlejate kohta kogutud andmete põhjal.

Küsimusi ja kriteeriumit tutvustati enne auditi algust auditeeritule. Vastuväiteid ega ettepanekuid nende suhtes ei esitatud

Auditi ulatus ja käsitusviis

Audit keskendus Maaelu Edendamise Sihtasutuse töökorraldusele ja tegevusele COVID-19-kriisilaenude taotluste menetlemisel. Fookuses oli meede „COVID-19 laenu bio- ja maamajanduse ettevõtjatele“. Taotluste menetlusprotsessi analüüsiti COVID-19-meetmete üldmäärusega¹⁰ kehtestatud meetme rakendamise läbipaistvuse ja ettevõtete võrdse kohtlemise nõuete taustal üldiselt. Konkreetsete taotluste menetluse vastavust reeglitele, sh haldusmenetluse põhimõtetele, eraldi ei hinnatud.

Anti ka ülevaade laenuaotlejatest, nende majandusseisu muutustest, antud laenu tingimustest ning kirjeldati laenu saanud ja mittesaanud ettevõtete põhilisi erinevusi.

Analüüs hõlmab perioodi vaadeldud meetmete rakendamise algusest 2020. aasta kevadel kuni 2020. aasta 31. detsembrini

¹⁰ Vabariigi Valitsuse 28.04.2020. a määrus nr 31 „COVID-19 haigust põhjustava koroonaviiruse levikuga seotud kriisi ja sellest tuleneva eriolukorra mõju leevendamiseks ette nähtud toetusmeetmete üldtingimused“, § 5 lg 1 p 1.

Audititoimingute käigus intervjueriti MESi esindajaid, analüüsiti laenuaotluste menetlemisel kogutud andmeid ja koostatud dokumente ning riigi andmekogudes olevaid andmeid.

Auditi lõpetamise aeg

Auditi toimingud viidi läbi detsembrist 2020 kuni märtsini 2021.

Auditi meeskond

Auditiitorid Anneliis Arm, Ines Vali ja auditijuht Tambet Drell.

Kontaktandmed

Auditi kohta saab lisainfot Riigikontrolli kommunikatsiooniüksusest tel +372 640 0704 või +372 640 0777, e-post riigikontroll@riigikontroll.ee

Auditiaruande elektrooniline koopia (pdf) on saadaval koduleheküljel www.riigikontroll.ee.

Auditiaruande kokkuvõte on saadaval ka inglise keeles.

Auditiaruande number Riigikontrolli asjaajamissüsteemis on 2-1/80068/9.

Riigikontrolli postiaadress on:

Kiriku 2/4
15013 Tallinn
Tel: +372 640 0700
E-post: riigikontroll@riigikontroll.ee

Lisa A. COVID-19-laenu saanud ettevõtted 01.04.2021. a seisuga

	Laenu saanud ettevõtte	Laenusumma eurodes	Tagasimakse tähtaeg	Saanud ka COVIDi-käendust
1	DVS OÜ	200 000	31.03.2026	
2	Rikas-VO OÜ	131 558	01.06.2026	
3	PVS Grupp OÜ	100 000	31.12.2024	
4	Sportiklubi Airpark	60 000	01.06.2026	
5	Helgi & Pojad OÜ	220 000	30.04.2025	
6	Piira talu OÜ	287 564	31.12.2029	
7	Piira talu OÜ	65 000	31.12.2024	
8	Alliku Mahetalu OÜ	25 500	30.04.2030	
9	Remmelgamaa OÜ	75 000	31.05.2030	
10	Remmelgamaa OÜ	50 000	01.06.2026	
11	NordSteel OÜ	135 000	31.05.2030	
12	NordSteel OÜ	200 000	01.06.2026	
13	Hoogaste OÜ	84 000	28.02.2030	
14	Hoogaste OÜ	26 000	02.03.2026	
15	Nipi Seafarm OÜ	20 000	31.05.2030	
16	Saaremaa OÜ	10 000	31.05.2022	
17	Laanelill OÜ	20 000	01.06.2026	JAH
18	Laitse Loss OÜ	76 000	01.06.2026	
19	Varivere Tehnopark OÜ	200 000	31.05.2030	
20	Uuljuri Talu OÜ	338 000	31.05.2030	
21	Mardi Põllumajanduse OÜ	120 000	01.01.2024	
22	Elmi OÜ	60 000	31.12.2025	
23	Palasi PM OÜ	60 000	31.12.2025	
24	Küttekontor OÜ	63 000	31.03.2026	
25	Frank Kutter OÜ	500 000	01.06.2026	
26	Vita World OÜ	10 000	02.06.2025	
27	Biodelica OÜ	7 000	01.06.2026	
28	REBELLA Inseneri- ja tehnikaühistu	150 000	31.05.2030	JAH
29	Woodbright OÜ	5 000	31.05.2030	
30	Woodbright OÜ	55 000	01.06.2026	
31	Kingstor AS	1 260 000	31.05.2030	
32	Neli Kuningat AS	200 000	01.06.2026	
33	DGM Shipping AS	1 920 000	01.06.2026	
34	Rax Invest OÜ	320 000	31.05.2026	

35	Akritom OÜ	104 000	31.01.2028	
36	Akritom OÜ	96 000	31.01.2028	
37	Ravila Mõis OÜ	30 000	30.06.2026	
38	Ravila Mõis OÜ	80 000	01.07.2030	
39	Tulik Invest OÜ	3 400 000	31.05.2030	
40	Saaremaaholiday OÜ	376 000	31.05.2030	
41	Liikva Päikesekodu SA	2 500 000	31.05.2030	
42	Ekso Farm OÜ	400 000	25.06.2030	
43	Hiom Pesumaja OÜ	50 000	01.06.2026	JAH
44	Uuemõisa Autokeskus OÜ	420 000	01.07.2030	
45	Hõbepõllu OÜ	10 000	31.05.2023	
46	Auksi Agro OÜ	200 000	02.02.2026	
47	Laiamäe Talu OÜ	200 000	01.07.2030	
48	SkulptuuriGalerii OÜ	100 000	01.06.2026	
49	SkulptuuriGalerii OÜ	170 000	31.05.2030	
50	Kaberland OÜ	300 000	01.02.2021	JAH
51	Forevi OÜ	120 000	01.06.2026	
52	Ekso Agro OÜ	184 075	25.06.2030	
53	Ekso Agro OÜ	110 000	25.06.2024	
54	Hiie Tõnise talu	10 000	28.02.2023	
55	Odentalia OÜ	15 000	01.06.2026	
56	Arena OÜ	155 000	31.05.2030	
57	Allika Talu OÜ	49 680	01.07.2030	
58	EST Beef OÜ	25 000	01.07.2030	
59	Melter OÜ	146 000	01.07.2030	
60	FinEst Wood OÜ	300 000	30.06.2026	JAH
61	Helgi Lilleste FIE	15 000	30.06.2023	
62	Baltimere Invest AS	293 184	30.06.2026	
63	Baltimere Invest AS	206 816	30.06.2026	
64	Saare Rantso OÜ	84 000	31.03.2026	
65	Nordic Organic OÜ	25 000	30.06.2026	
66	Hansu talu	20 000	01.07.2030	
67	Tasujamaa OÜ	66 020	31.10.2023	
68	Nord Garlic OÜ	283 650	01.07.2030	
69	Nord Garlic OÜ	30 000	30.06.2026	
70	Savikoti Agro OÜ	40 987	01.07.2024	
71	Jurna talu	95 000	30.06.2026	

72	Baltic Welders OÜ	60 000	04.01.2021	
73	Finest-Hall Factory OÜ	500 000	30.06.2026	
74	Conorel Grupp OÜ	100 000	30.06.2026	
75	Marja Talu OÜ	15 000	01.07.2024	
76	Leokitalu OÜ	100 000	30.06.2026	
77	Kirde Mahe OÜ	60 000	31.12.2025	
78	William OÜ	30 000	01.07.2030	
79	Multilink OÜ	47 000	01.07.2030	
80	Vasperg OÜ	20 000	31.12.2026	
81	Karli talu	80 000	01.07.2030	
82	Karli talu	40 000	30.06.2026	
83	Awe ja Aser OÜ	120 000	01.07.2030	
84	Vinni Spordikompleks AS	100000	31.07.2026	
85	Marjaveski OÜ	240000	30.06.2026	
86	Lehe Pruulikoda OÜ	413045	01.07.2030	
87	Lehe Pruulikoda OÜ	80000	01.07.2026	
88	M.V.WOOL AS	1000000	31.07.2025	
89	Osaühing Maitsest Maitseesse	20000	30.06.2026	
90	Rein Parve Kriguli talu	50000	02.01.2024	
91	Audru Tuulepark OÜ	1000000	31.07.2030	
92	Uuljuri Talu OÜ	70000	01.07.2030	
93	Ankiter OÜ	100000	01.07.2026	
94	Meris OÜ	150000	30.06.2026	
95	Sürgavere Põllumajandusühistu	100000	30.06.2026	
96	Soone Farm OÜ	1000000	01.07.2030	
97	Lemok OÜ	17000	31.12.2021	
98	Hekva OÜ	950000	01.07.2030	
99	Hekva OÜ	50000	31.07.2026	
100	For Angula OÜ	120000	30.06.2026	
101	Andri-Peedo talu OÜ	56000	31.07.2030	
102	Andri-Peedo talu OÜ	166000	31.07.2030	
103	Andri-Peedo talu OÜ	178000	31.07.2026	
104	Lõuna-Eesti Varahaldus OÜ	278200	01.07.2030	
105	Raudsepa Farm OÜ	100000	31.12.2029	
106	Akso-Haus OÜ	300000	31.07.2026	
107	Andi Invest OÜ	15000	31.07.2026	
108	Ranna-Villa OÜ	25000	01.07.2030	
109	Übernord OÜ	30000	31.07.2030	

110	Übernord OÜ	15000	31.07.2026	
111	Inpema OÜ	29000	30.12.2025	
112	Pandivere Pansion OÜ	170000	31.07.2026	
113	Imastu Hooldekodu OÜ	150000	31.07.2025	
114	Mooritsa Agro OÜ	90000	31.07.2030	
115	Liivi Farm OÜ	100000	31.07.2030	
116	Mahlametsa OÜ	140000	31.07.2030	
117	MMMSprattus OÜ	258800	31.07.2026	
118	Saare Peekon OÜ	100000	30.08.2030	
119	Saare Peekon OÜ	500000	31.07.2026	
120	Demo Farm OÜ	90000	31.07.2026	
121	Demo Farm OÜ	210000	31.07.2026	
122	Pärtli Grupp OÜ	20000	31.07.2026	
123	Hiumaa Agro OÜ	50000	31.07.2026	
124	Mardi Põllumajanduse OÜ	880000	28.02.2030	
125	MesiMagus OÜ	20000	31.07.2026	
126	Contal Import OÜ	150000	31.07.2030	
127	MyPulp OÜ	50000	02.02.2026	
128	Veebimaakler OÜ	150000	31.07.2030	
129	Kuusemäe Talutoit OÜ	7000	31.07.2025	
130	Saitklap OÜ	100000	31.07.2026	
131	Saitklap OÜ	111000	31.07.2030	
132	Koplimäe Agro OÜ	232445	24.08.2026	
133	Koplimäe Agro OÜ	150000	24.08.2026	
134	Saimre Seakasvatuse OÜ	200000	31.07.2026	
135	Extracare OÜ	50000	31.07.2026	
136	Extracare OÜ	80000	31.07.2030	
137	Arvo Riisalu FIE	22200	31.07.2030	
138	Brek OÜ	192000	31.07.2030	
139	Arvo Riisalu FIE	37800	31.07.2026	
140	Mäeotsa Mahetalu OÜ	9000	28.02.2023	
141	Forestry OÜ	100000	31.08.2026	
142	Teedla Mõis AS	1000000	31.07.2030	
143	Osühing Mustjõe Talu	30000	02.09.2030	
144	Kihnu Kultuuriruum SA	22000	31.07.2026	
145	Bets&Mats OÜ	30000	31.08.2026	
146	Varudi Mõis OÜ	100000	28.08.2030	

147	Loigu Põld OÜ	155222	31.07.2030	
148	Kare Mahe OÜ	30000	28.02.2030	
149	Baltic Welders OÜ	60000	31.08.2026	
150	Kärļa Põllumajandusühistu	200000	31.08.2026	
151	Ralex OÜ	120000	02.09.2030	
152	Äärmusliku Spordi AS	199999	02.09.2030	
153	Lümända Lihaveis OÜ	100000	02.09.2030	JAH
154	Järve Lihatööstus OÜ	256000	02.09.2030	
155	OÜ ME Elustiil	65000	02.09.2030	
156	Unwind OÜ	197000	30.09.2030	
157	Uuljuri Talu OÜ	40000	31.12.2025	
158	Woodbright OÜ	22000	02.09.2030	
159	Woodbright OÜ	20000	31.08.2026	
160	K.A.T. Farm OÜ	25000	31.08.2026	
161	K.A.T. Farm OÜ	25000	02.09.2030	
162	AV-Simmu OÜ	20000	31.03.2026	
163	Kreedo OÜ	170000	02.09.2030	
164	Pandivere Seemneviljaühistu	1000000	30.09.2030	
165	Valjala Söödatehas AS	1816000	31.08.2026	JAH
166	Furcella OÜ	64000	31.08.2026	
167	Kiisa Agro OÜ	11000	02.09.2030	
168	Kiisa Agro OÜ	14000	31.08.2026	
169	Brentex OÜ	703500	02.09.2030	
170	Kaberland OÜ	715000	30.09.2026	JAH
171	Conorel Grupp OÜ	100000	30.09.2026	
172	Hiiu Mets OÜ	1600000	30.09.2030	JAH
173	Hiiu Mets OÜ	150000	30.09.2026	JAH
174	Järva PM OÜ	823538	30.09.2026	
175	FinEst Wood OÜ	376000	30.08.2030	JAH
176	Hiiumilk OÜ	100000	31.08.2026	
177	Kopra Kaubandus OÜ	100000	31.03.2026	
178	Forestplanter OÜ	850000	30.08.2030	
179	Agricom OÜ	25000	30.06.2026	
180	Matka Farm OÜ	35000	31.08.2026	
181	Eesti Muna OÜ	470000	31.08.2026	JAH
182	Artisan Honey OÜ	15000	30.09.2026	
183	Paesalu OÜ	143000	02.09.2030	
184	Paesalu OÜ	133000	02.09.2030	

185	Lalluka OÜ	100000	30.09.2030	
186	Ibex OÜ	90000	31.08.2026	
187	KB Auto Eesti	800000	30.09.2025	
188	Tempke Majandus OÜ	72000	02.09.2030	
189	Parmel Farm OÜ	685900	31.12.2029	
190	Sadala Agro OÜ	1000000	31.08.2026	
191	OÜ Siidrikoda	150000	30.09.2026	
192	OÜ Siidrikoda	58000	30.09.2030	
193	RVC Investeeringud AS	250000	30.09.2030	
194	Riido Ökotalu OÜ	250000	28.02.2030	
195	Tuulemäe Agro OÜ	452888	31.10.2030	
196	Oidika OÜ	150000	30.09.2030	
197	Kruusamäe Talu OÜ	850000	30.09.2030	
198	Merle Kaarelsoni Kallapa talu	80000	30.09.2026	
199	Hillar Lillo Joosepi talu	100000	30.09.2026	
200	Hillar Lillo Joosepi talu	115000	30.09.2026	
201	Paul Karlepi Kämeri talu	5000	31.12.2021	
202	Puu & Muu OÜ	15000	30.09.2026	
203	Tea Treimuth FIE	39000	30.09.2026	
204	Riido talu	211723	01.04.2030	
205	Riido talu	28277	30.09.2026	
206	Mahefarm OÜ	147000	30.09.2030	
207	Tiri-Jakobi talu	40000	31.12.2029	
208	Moneyfest OÜ	12000	30.09.2026	
209	Venera Management OÜ	280000	01.11.2030	
210	Tiri-Jakobi talu	40000	31.12.2029	
211	Tiri-Jakobi talu	20000	31.12.2025	
212	Weiss OÜ	1000000	30.09.2026	
213	Autoesindus OÜ	75000	30.09.2030	
214	Varetik OÜ	45000	30.09.2030	
215	Interobang OÜ	80000	02.11.2026	
216	FT Eesti OÜ	50000	30.09.2026	
217	Simuna Ivax OÜ	200000	30.09.2025	
218	Kuivajõe Farmer OÜ	305000	30.09.2026	
219	Guido Lindmäe FIE	50000	30.09.2026	
220	Idavere Mõis OÜ	319573	30.09.2030	
221	Idavere Mõis OÜ	80427	30.09.2026	

222	Largo AS	621653	30.09.2030	
223	Largo AS	174500	30.09.2026	
224	Tonsi OÜ	30000	02.03.2026	
225	Ferax Haiba OÜ	246000	30.09.2026	
226	Moneyfest OÜ	13000	30.09.2026	
227	Finest-Hall Factory OÜ	500000	30.09.2026	
228	Vettel OÜ	1000000	30.09.2026	
229	Amendero OÜ	60000	01.11.2026	
230	Taagepera Loss OÜ	1650000	30.09.2030	JAH
231	Reola Kõogiviljad OÜ	1000000	31.10.2030	
232	Peedimark OÜ	63000	02.11.2026	
233	Peedimark OÜ	62000	02.11.2026	
234	Benfort OÜ	320000	31.10.2030	
235	Vimco Grupp OÜ	146000	31.10.2030	
236	Mikumardi OÜ	60000	02.11.2026	
237	Johan GTJ AS	350000	31.10.2030	
238	NordSteel OÜ	42000	02.11.2026	
239	Culverts Agri OÜ	143000	29.11.2030	
240	Bruno Lippur FIE	30000	30.09.2030	
241	Külmsoo OÜ	200000	02.11.2026	
242	Saare Ere AS	1000000	02.11.2026	
243	Lõunapiim OÜ	100000	31.12.2030	
244	Lõunapiim OÜ	327000	31.10.2030	
245	Sangaste Veed OÜ	30000	02.11.2026	
246	Tasujamaa OÜ	130000	31.10.2030	
247	Orava Agro OÜ	45000	02.01.2023	
248	Luigeveski Agro OÜ	30000	31.12.2026	
249	Karinu PM OÜ	999999	31.10.2030	
250	Valge VN OÜ	500000	02.11.2026	JAH
251	AS Kuressaare Sanatoorium	1850000	31.10.2030	JAH
252	AS Kuressaare Sanatoorium	140000	30.10.2026	JAH
253	ADexpert OÜ	30000	31.10.2025	
254	Hummuli Agro OÜ	960000	30.11.2026	
255	Linte Liski OÜ	40000	31.12.2026	
256	Põlva Agro osaühing	990000	30.11.2026	
257	Peri Põllumajanduslik Osaühing	990000	30.11.2026	
258	Vändra OÜ	990000	30.11.2026	
259	Miiaste Põllumajanduslik OÜ	170000	30.11.2026	

260	Laari Talu OÜ	20000	02.09.2024	
261	Farm In Productions OÜ	750000	30.11.2026	JAH
262	Farm In Productions OÜ	800000	02.12.2030	JAH
263	Indi Holdings OÜ	39175	29.11.2030	
264	Sedaksi OÜ	1000000	02.12.2030	
265	Kuido Paimla FIE	53000	02.12.2030	
266	Energialevi OÜ	100000	02.12.2030	
267	Taevaskoja Turismi- ja Puhkekeskus OÜ	45000	30.11.2026	
268	Tang OÜ	36000	30.11.2026	
269	Tammiku Põld OÜ	30000	02.12.2030	
270	Sentafarm OÜ	149000	29.11.2030	
271	NovaBeta OÜ	65000	02.11.2026	
272	Rümena Rent OÜ	800000	02.12.2030	JAH
273	Helmeniidu OÜ	60000	02.12.2030	
274	MarSim OÜ	15000	01.12.2025	
275	Beefland OÜ	150000	30.11.2026	
276	Finhol Blue OÜ	200000	30.11.2026	
277	Saaremaa Piimatööstus AS	500000	30.11.2026	JAH
278	Saaremaa Piimatööstus AS	500000	30.11.2026	JAH
279	Terrax AS	1000000	30.12.2030	
280	Redstorm OÜ	193000	31.12.2026	
281	Redstorm OÜ	610000	31.12.2026	
282	Meltemi Adventures OÜ	37300	31.08.2023	
283	Tertur OÜ	186000	31.12.2026	
284	Peltoc OÜ	50000	01.03.2027	
285	Peltoc OÜ	350000	01.03.2027	
286	Kairi Sabalisk FIE	20000	30.11.2026	
287	Kairi Sabalisk FIE	60000	02.12.2030	
288	Nordic Fibreboard Ltd OÜ	2000000	31.12.2026	JAH
289	Varnja Sadam MTÜ	180000	31.12.2029	
290	Alatfar OÜ	950000	31.12.2030	
291	Alatfar OÜ	40000	31.12.2026	
292	Sirloin OÜ	750000	31.12.2026	
293	Pedaja mahetalu OÜ	30000	31.12.2026	
294	OÜ Rembatas	750000	31.12.2026	
295	Osaühing Agola-S	40000	31.12.2026	
296	URBAN FARM OÜ	10000	31.12.2025	

297	URBAN FARM OÜ	15000	31.12.2025	
298	Artali veised OÜ	50000	31.12.2030	
299	Waide OÜ	70000	31.08.2027	
300	Pariteh OÜ	135000	31.12.2030	
301	Pariteh OÜ	10000	31.12.2026	
302	Villade Haldus OÜ	13000	01.02.2027	
303	TH Mööbel OÜ	15000	02.02.2026	
304	Riina Sabaliski Linte talu FIE	280000	28.02.2031	
305	Riina Sabaliski Linte talu FIE	30000	01.03.2027	

Lisa B. COVID-19-käendust saanud ettevõtted 01.04.2021. a seisuga

	Käendust saanud ettevõte	Käenduse summa eurodes	Lõpptähtaeg	Saanud ka COVID-laenu
1	Kehtna Mõisa OÜ	100 000	09.06.2025	
2	Erapuit AS	119 600	30.06.2025	
3	Multimek Baltic OÜ	400 000	31.10.2020	
4	Arel Wood OÜ	69 706	15.12.2025	
5	Balmec Forest OÜ	41 250	30.05.2021	
6	Hansa Candle AS	385 000	25.01.2021	
7	Hansa Candle AS	350 000	25.11.2020	
8	Anu Ait OÜ	300 000	26.06.2026	
9	Stik-Elekter AS	100 000	31.12.2020	
10	Rehvid Pluss OÜ	500 000	01.12.2020	
11	Rõngu Pagar OÜ	160 000	31.08.2021	
12	Aja Nägu AS	300 000	31.05.2022	
13	KG Partners OÜ	400 000	14.07.2025	
14	Rõngu Pagar OÜ	200 000	15.08.2025	
15	Janno Torop FIE	20 000	21.07.2023	
16	Falaris Puit	100 000	21.07.2024	
17	Alltours OÜ	500 000	04.08.2025	
18	Ruukli talu	80 000	04.08.2025	
19	Saaremaa Piimatööstus AS	400 000	30.06.2021	JAH
20	Saaremaa Piimatööstus AS	400 000	25.08.2026	JAH
21	REBELLA Inseneri- ja tehnikauhistu	250 000	12.03.2021	JAH
22	Bio Mobitek OÜ	250 000	15.08.2026	
23	Saare Uluk OÜ	350 000	10.09.2025	
24	Hiom Pesumaja OÜ	185 000	22.09.2021	JAH
25	Masinateenus OÜ	80 000	25.03.2025	
26	Kaberland Tootmine OÜ	100 000	25.03.2025	
27	Viru Süsi OÜ	100 000	25.03.2025	
28	Felling OÜ	100 000	25.03.2026	
29	Kaberland OÜ	450 000	10.09.2025	JAH
30	Rapla Metall OÜ	220 000	23.09.2021	
31	Rapla Metall OÜ	425 000	25.09.2026	
32	Hiiu Mets OÜ	750 000	20.09.2026	JAH

33	Osaühing Top Steel	200 000	06.10.2025	
34	TNC-Components OÜ	341 880	06.10.2021	
35	TNC-Components OÜ	408 000	30.09.2025	
36	Nordmel OÜ	100 000	15.09.2023	
37	Alve OÜ	92 512	09.10.2026	
38	Osaühing Eureka	200 000	13.12.2021	
39	Farm In TÜ	83 200	15.01.2021	
40	TST Plast OÜ	60 279	16.10.2025	
41	Bio Mobitek OÜ	150 000	30.12.2024	
42	Toomjürker OÜ	10 500	22.10.2025	
43	Rõngu Pagar OÜ	656 000	22.10.2026	
44	Graniidikeskus OÜ	548 000	28.10.2025	
45	Taagepera Loss OÜ	650 000	29.09.2021	JAH
46	Männituka Farm OÜ	179 851	25.10.2026	
47	Space Invest OÜ	25 000	31.10.2021	
48	Liivram OÜ	230 000	20.11.2026	
49	Kolmestar OÜ	147 100	25.08.2021	
50	AS Kuressaare Sanatoorium	658 802	16.11.2025	JAH
51	Valge VN OÜ	150 000	31.10.2021	JAH
52	Korti talu	90 000	25.08.2021	
53	Kolmestar OÜ	375 000	20.11.2021	
54	Valge VN OÜ	35 000	30.11.2023	JAH
55	Sun Timber OÜ	80 000	02.12.2026	
56	Aran PM OÜ	100 000	10.12.2025	
57	Eesti Maheproteiini Ühistu TÜ	278 900	15.07.2023	
58	Verdon OÜ	145 666	04.12.2021	
59	Laanelill OÜ	277 029	15.12.2025	JAH
60	aktsiaselts Eleväli	300 000	04.12.2021	
61	Marguse Vara OÜ	300 000	10.12.2025	
62	Valjala Seakasvatuse OÜ	63 000	15.12.2025	
63	SKW Eesti OÜ	6 345	16.12.2023	
64	SKW Eesti OÜ	10 576	16.06.2021	
65	SKW Eesti OÜ	10 933	16.06.2021	
66	SKW Eesti OÜ	6 560	16.12.2023	
67	FinEst Wood OÜ	118 920	28.12.2026	JAH
68	Rain Transport AS	100 000	16.12.2022	
69	Rain Transport AS	640 000	16.12.2026	
70	Aidu Tuulepark OÜ	800 000	20.12.2025	

71	Tällevere Agro OÜ	100 000	18.12.2025	
72	SA-Works OÜ	211 000	15.01.2026	
73	Teritusmeister OÜ	80 000	05.01.2023	
74	Agri Partner OÜ	50 000	15.01.2026	
75	Agri Partner OÜ	200 000	10.09.2021	
76	KG Partners OÜ	100 000	15.01.2026	
77	AKTSIASELTS NORWES METALL	720 000	04.01.2026	
78	Andre Teenused OÜ	200 000	06.01.2022	
79	Krynicky Glass Recycling OÜ	50 000	30.10.2021	
80	Krynicky Glass Recycling OÜ	150 000	28.12.2023	
81	Krynicky Glass Recycling OÜ	280 000	28.12.2026	
82	Rehvid Pluss OÜ	300 000	15.10.2022	
83	Rehvid Pluss OÜ	210 000	07.01.2023	
84	Osaühing Infovõrgud	80 000	28.12.2026	
85	Snow ja Wakeboard Solutions OÜ	200 000	15.10.2022	
86	Saaremaa Piimatööstus AS	665 000	28.11.2026	JAH
87	Klaud Cafe OÜ	45 000	05.01.2027	
88	osaühing Balmax	300 000	05.01.2027	
89	Kolm Vilja TÜ	399 336	11.01.2027	
90	Liisupiim OÜ	100 000	04.01.2027	
91	Aidu Neljas Tuulik OÜ	800 000	25.10.2028	
92	Arborest OÜ	35 200	08.06.2025	
93	Qualitex AS	180 000	25.07.2026	
94	Eesti Hoolekande Selts	52 800	15.06.2025	
95	Kõlbi Agro OÜ	6 000	30.12.2020	
96	Purtse Pruulikoda OÜ	54 000	29.05.2021	
97	Tartu Pesuköök OÜ	250 000	10.06.2025	
98	täisühing Tarmere	23 028	19.03.2023	
99	Ugandi Toitlustus OÜ	230 000	14.07.2026	
100	Viljandi Aken ja Uks AS	1 800 000	23.08.2024	
101	Tearu Grupp OÜ	526 500	25.07.2025	
102	Eesti Muna OÜ	752 400	25.07.2025	JAH
103	Grato Holding OÜ	720 000	31.07.2021	
104	Valjala Söödatehas AS	734 400	15.09.2025	JAH
105	Rapla Metall OÜ	630 000	23.09.2021	
106	Valjala Pesumaja OÜ	37 700	10.09.2025	

107	Muruproff OÜ	10 000	03.10.2021	
108	Optiline Grupp OÜ	230 000	15.09.2025	
109	KMG Inseneriehituse AS	1 116 241	31.01.2022	
110	Tuule Liinid OÜ	200 000	31.10.2024	
111	Tuule Liinid OÜ	30 000	31.10.2024	
112	Eskaro AS	250 000	31.12.2021	
113	Multimek Baltic OÜ	667 800	26.11.2025	
114	Multimek Baltic OÜ	810 000	20.12.2025	
115	Aran PM OÜ	45 000	30.11.2021	
116	Metsahake OÜ	67 500	25.11.2025	
117	Metsahake OÜ	51 085	25.11.2025	
118	Farm In Productions OÜ	1 479 920	10.07.2022	JAH
119	OÜ Termokar	56 432	15.07.2021	
120	Aktsiaselts Matek	2 340 000	30.12.2021	
121	Rümena Rent OÜ	232 447	05.08.2024	JAH
122	Bio Mobitek OÜ	142 320	01.03.2023	
123	Lümanda Lihaveis OÜ	64 000	15.02.2025	JAH
124	Rümena Ehitus Osaühing	67 500	18.12.2026	
125	Ampler Bikes OÜ	800 000	22.12.2021	
126	Ampler Bikes OÜ	1 711 000	31.10.2021	
127	Nordic Fibreboard Ltd OÜ	960 000	22.12.2025	JAH
128	Welmet OÜ	100 000	30.07.2021	
129	Welmet OÜ	220 879	15.12.2021	
130	Kõrgessaare Kõõgivilli OÜ	3 192	30.12.2021	
131	Nutipesu OÜ	225 293	04.07.2024	
132	Nutipesu OÜ	214 991	15.01.2026	
133	OÜ Võidu Invest	90 000	25.01.2023	
134	Kolmtex OÜ	585 000	31.12.2021	

Lisa C. Maaeluministri ja Maaelu Edendamise Sihtasutuse juhatuse liikme vastused aruandele ning Riigikontrolli kommentaar MESi juhatuse liikme vastuse kohta

MAAELUMINISTEERIUM

ASUTUSESISESEKS KASUTAMISEKS

Märge tehtud: 25.05.2021

Kehtib kuni: 25.05.2026

Alus: AvTS § 35 lg 2 p 2

Teabevaldaja: Maaeluministeerium

Ines Metsalu-Nurminen
Peakontrolör
Riigikontroll

Teie: 13.05.2021 nr 2-1/80065/5

Meie: 25.05.2021 nr 1.5-4/1006-1

Arvamus Riigikontrolli aruande „Kriisilaenude menetlus Maaelu Edendamise Sihtasutuses“ eelnõus esitatud asjaolude ja soovitude kohta

Täname Riigikontrolli läbiviidud auditi ning kontrolliaruande eelnõus esitatud tähelepanekute, hinnangute ja soovitude eest. Olete oma aruandes asunud seisukohale, et MES peab avaliku ülesande täitmisel järgima haldusmenetluse põhimõtteid, tuleb tagada juhtorganite rollide lahusus sisekordade kehtestamisel, tõsta nõukogu järelevalve võimekust ning meetmete edasisel rakendamisel tuleb MES-ile anda suunised COVID mõjude täpsemaks sisustamiseks. Maaeluministeerium kaalub sisekordasid ja järelevalve võimekust puudutavaid ettepanekuid. MES poolt laenude andmisele või andmisest keeldumisele haldusmenetluse kohaldamine ei ole täna veel üldiselt tunnustatud ja vaidlustamata seisukoht. Laenude puhul, millega antakse riigiabi (kaasneb soodustus), andmise otsustab MES ka täna lähtudes haldusmenetlusest, turutingimustel antavate laenude puhul aga ei kohalda MES ega teised riigi sihtasutused laenuotsuste tegemisel haldusmenetlust. Haldusmenetluse kohaldamine Riigikontrolli viidatud ulatuses tooks riigi tasandil kaasa paljude asutuste (mitte üksnes MES) tänaste toimimise põhimõtete ümbervaatamise, mis eeldab riigi tasandil põhjalikumat analüüsi. Kriisimeetmetega jätkamisel käesoleval aastal anti MES-ile täiendavad suunised käibelaenu sihtgrupi ja COVID mõjude osas, samuti muudeti Maaeluministeeriumi ja MES vahelist rahastamislepingut. Samas oleme seisukohal, et kriisimeetmete puhul on oluline kiire reageerimine ja paindlikkus, mis peab abi andjale andma piisava kaalutusõiguse igat taotlust eraldi analüüsida ja erinevaid tureid kogumis hinnata.

Käesolevaga esitame oma seisukohad Riigikontrolli aruande eelnõus Maaeluministrile tehtud soovitudele:

1. Tagada tõhusam kontroll MESi tegevuse üle, et MES järgib avaliku ülesande täitmisel haldusmenetluse põhimõtteid, teeb otsuseid läbipaistvalt ja põhjendab neid faktiliste asjaoludega.

COVID-19 mõjude leevendamiseks Maaeluministeeriumi ja MESi vahel sõlmitud rahastamislepingu alusel antavad laenud jaotuvad kaheks:

- Laenud, millega antakse riigiabi või vähese tähtsusega abi. Selliste laenuaotluste lahendamisel otsustatakse, kas isikul on õigus saada riigi rahaliste vahendite arvelt

tagastamatu soodustus või mitte (saada riigi käest toetust). Tegemist on ülesandega, millega kaasneb täidesaatva riigivõimu volituste üleandmine ja otsused tehakse haldusmenetluse seaduses sätestatud reeglite kohaselt.

- Laenud, mida antakse rahastamislepingu alusel turutingimustel. Tegemist on finantsteenuse, mitte riigiabi andmisega. Oleme lähtunud sellest, et tegemist on samasuguse lihthaldusülesandega nagu näiteks ühistranspordi- või kommunaalteenus. Selliste teenuste osutamine kodanikele ja ettevõtjatele toimub täna reeglina tsiviilõiguslike lepingute, mitte haldusaktide alusel.

Oluline on märkida, et kriisilaenu taotlejate võrdne ja mittediskrimineeriv kohtlemine on võimalik tagada ka siis, kui laenuotsuseid ei tehta haldusmenetluse seaduses sätestatud korras. Muu hulgas kohustab rahastamisleping juba praegu MESi kriisimeetmete eraldamisel olema läbipaistev ja mittediskrimineeriv ning tagama sihtrühma kuuluvate isikute võrdse kohtlemise nii ühe kriisimeetme raames kui ka erinevate kriisimeetmete vahel. Riigi osalusega äriühinguid reguleeriv õiguslik keskkond peab tagama samad reeglid turul, kus tegutsevad ja konkureerivad omavahel samaaegselt riigi osalusega ning erasektorile kuuluvad äriühingud, et vältida turumoonutusi. Lisaks tuleb juhtudel, kus riigi osalusega ühing osaleb nii vaba turu konkurentsikeskkonnas kui ka poliitika eesmärkide (mis võivad olla majanduslikult kahjumlikud, kuid põhjendatud sotsiaal-majanduslikest, regionaalpoliitilistest vm kaalutlustest) elluviimise täitjana, neid rolle selgelt eristada. Sellest tulenevalt on MESiga sõlmitud halduslepingus eristatud abielemendiga laenusid, mille menetlemise reeglid on kindlaks määratud õigusaktidega, turutingimustel antavatest laenudest. Laenumeele oli seejuures avatud 6 kuud, seega on kõik ettevõtted, kellel oli selleks vajadus, saanud laenu MES-st taotleda. Igat taotlust menetletakse MES-is üksikkaasusena, mille puhul viiakse läbi põhjalik analüüs. Analüüsides võetakse arvesse äriplaani elujõulisuse tõenäosust, tagatise, lisafinantseeringute kaasamise võimet, mõju maapiirkondade majandusele jne.

Riigi osalusega eraõiguslike juriidiliste isikute rolli ja tegevuse üle on arutatud vahelduva eduga juba aastaid. Muu hulgas oleme ka meie juhtinud tähelepanu vajadusele ühtlustada ja panna paika selged reeglid, mille alusel riigi osalusega eraõiguslikud juriidilised isikud abi annavad või vahendavad. Meie hinnangul ei ole piisav, kui tõstatatud probleeme lahendada üksnes MESiga seondult.

Maaeluministerium on seisukohal, et kui otsustatakse riigi osalusega eraõiguslike juriidiliste isikute tegevust ühtlustada ja senist praktikat muuta, siis tuleb seda teha ühetaoliselt kõigi riigi osalusega eraõiguslike juriidiliste isikute puhul, mitte ühele asutusele erireegleid kehtestades. Eelnev ei välista rahastamislepingus teatud asjaolude täpsemat sõnastamist.

2. Tagada MESi juhtorganite rollide lahusus sisekordade kehtestamisel, nii et nõukogu töökorra kehtestab minister ja juhatuse töökorra nõukogu ning et kordades on läbipaistva ja õiguspärase asjaajamise toetamiseks asjakohane reeglistik.

MESil on hetkel olemas toimivad töökorrad, mis on aluseks sihtasutuse igapäevases töös. Vastavalt põhikirjale on MESi kõrgeimaks juhtimisorganiks nõukogu, mis ühtlasi täidab ka järelevalve funktsiooni juhatuse tegevuse üle. Maaeluministril asutajaõiguste teostajana on õigus anda MESi tegevuse, sealhulgas töökordade osas suuniseid.

Kaalume Riigikontrolli ettepanekut rollide lahususe tagamisel sisekordade kehtestamisel juhindudes sealjuures kehtivatest õigusaktidest, mis reguleerivad sihtasutuse tegevust.

3. Tõsta nõukogu järelevalve võimekust ja luua selleks püsiv siseauditi funktsioon kas nõukogu alluvuses või ministeriumi korraldatuna.

Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi Auditeerimisasutusena auditeerib Maaeluministeeriumi siseauditi osakond iga-aastaselt MESile EMKF 2014-2020 rahastamisvahenditest tehtud väljamakseid. Siseauditeerimise aasta tööplaani koostatakse lähtuvalt riskihinnangutest ja juhtkonna ettepanekutest, mille tulemusel auditeeriti 2020 a ministeeriumi ja MESi vahel sõlmitud nõustamisteenuse lepingust tulenevate nõuete täitmist.

Kaalume Riigikontrolli ettepanekut luua püsiv siseauditi funktsioon kas nõukogu alluvuses või ministeeriumi korraldatuna.

4. MESi kaudu COVIDi mõju leevendavate meetmete edaspidisel rakendamisel peab Maaeluministeerium andma suunised meetmete põhi-tingimuste (COVIDi-mõju, pankadest laenu mittesaamine) sisustamiseks ja piirama MESi kaalutlusruumi konkreetsete faktiliste tunnustega.

Juhime tähelepanu, et Vabariigi Valitsuse poolt 2020. aasta kevadel heaks kiidetud kriisimeetmete eesmärk oli likviidsusprobleemide lahendamise ja kriisiga kohanemise kõrval ka majanduse elavdamine ja kriisist väljumine. Kui käibelaenu aitavad ettevõtetel toime tulla ajutistest raskustest tulenevate probleemidega rahavoogudega ja käibekapitali puudusega, siis investeerimislaenu aitavad ettevõtetel muuta oma tootmist efektiivsemaks või ärimudelit ja seeläbi pikas perspektiivis oma kulubaasi vähendada. See omakorda tagab ettevõtete likviidsuse pikemaajaliselt.

MESi kaudu rakenduvate meetmetega jätkamine otsustati 4. märtsi Vabariigi Valitsuse kabinetiistungil, kus nähti ette 2020. aasta kasutamata vahendite uuesti kasutusse suunamine ning vajaduse korral korrektiivide tegemine kriisimeetmete tingimustes. Sellest tulenevalt muudeti Maaeluministeeriumi ja MESi vahel sõlmitud rahastamislepingut ning eraldi andsime täiendavad juhised käibelaenu sihtgrupi, suuruse ja COVID mõju osas. 21. mai 2021 seisuga on laenumetmetes kasutatud ligikaudu 91% vahenditest.

COVIDist tingitud kriis on ettevõtjaid mõjutanud väga erineval moel ning sellest tulenevalt on olnud väga keeruline defineerida kindlaid tegevusvaldkondi või sihtrühmi, kes abi vajavad. Kriisimeetme sihtgrupi ulatusest tulenevalt tuleb arvestada ka erinevate sektorite eripäradega. Käibelangus on üks võimalik näitaja, millega hinnata COVID kriisi mõjusid, kuid objektiivsema pildi saamiseks tuleb hinnata ka muid tegureid, sh kulude tõus teatud sektorites. Seetõttu on kriisimeetmete puhul oluline kiire reageerimine ja paindlikkus, milleks on vaja vaadata iga ettevõtte puhul eraldi, kuidas on kriis mõju avaldanud.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Urmas Kruuse

Maaeluminister

Jaana Lepik, jaana.lepik@agri.ee, 625 6202

Mari Kirss, mari.kirss@agri.ee, 625 6137

Margit Krieger, margit.krieger@agri.ee, 625 6159

Lugupeetud Ines Metsalu-Nurminen

Riigikontroll
riigikontroll@riigikontroll.ee

24.05.2021 nr 3-1/1046

Vastuskiri

Võttes aluseks Riigikontrolli kontrollaruande „Kriisilaenude menetlus Maaelu Edendamise Sihtasutuses“ eelnõu, esitatakse järgnevad Maaelu Edendamise Sihtasutuse (MES) seisukohad.

Riigikontroll on auditis sisustanud 2 põhimõtet, millele tuginedes on arvamus kujundatud:

- COVID-19 pandeemia mõju ettevõtjatele;
- Finantsinstrumentide rakendamisel tuleb kasutada haldusmenetluse põhimõtteid.

MES leiab, et nende põhimõtete sisustamises ei ole COVID-19 pandeemiast tulenevate mõjude leevendamise majandusmeetmete rakendamise alguses kokku lepitud. Seega, kuna MES on nende põhimõtete sisustamises Riigikontrollist erineval seisukohal, ei ole võimalik nõustuda ka Riigikontrolli antud hinnangutega, kuna lähtekohad on erinevad.

COVID-19 pandeemia mõju ettevõtjatele

COVID mõju kirjeldati iga taotluse juurde kuulavas memos. COVID mõju võib kirjeldada erinevat moodi, see on majanduspoliitiliste valikute küsimus. Kuna MES pakub seoses COVID kriisiga laene ja laenukäendusi, siis olenemata sellest, millist silti või mõistet meetmetele (meedias) külge kleepida, on tegemist rahastamisvahendiga (finantsinstrument), mis oma olemuselt ja mõjult on teistsugune majanduspoliitika tööriist, kui toetus tagastamatu abina.

PwC oma uuringus „2014-2020 perioodi EL vahenditest rahastatavate finantsinstrumentide kasutamise võimalustest Eestis“ on selle välja toonud järgmiselt:

„Majanduslikust aspektist on rahastamisvahendite kaasabil võimalus pehmendada turumajanduse ühte paratamatut kaasnähtust- majanduse tsüklilisust. Turg tervikuna kaldub majanduskasvu aegadel üleliigse optimismi lainel üle investeerima ning majanduslanguse ajal liigse konservatiivsuse tõttu optimaalsest tasemest vähem investeringuid tegema- võimendades seeläbi majanduse tsüklilisust veelgi. Riik saab rahastamisvahendite kaudu tsüklilisuse amplituudi vähendada, süstides majandusse jahenedes turule täiendavat raha ning tagades seeläbi sihtgrupile parem kapitali kättesaadavus rasketel aegadel.“

Seda MES rakendatud COVID meetmed ka tegid, pehmendasid majanduse tsüklilisust. 2020. aasta II ja III kvartalis langes pankade poolne laenamine 30% just COVID kriisi tõttu. Majanduse tuleviku ebaselguse tõttu vähendati laenamist ja jäädi äraootavale seisukohale. Just sellel perioodil aitas majandust käimas hoida muuhulgas MES COVID kriisi laenumeede.

Ettevõtte käibelangus ei ole ainus indikaator COVID mõjust ettevõttele. See võib olla vaid üks indikaatoritest, kuid ei ole representatiivne ettevõtte majandusliku käekäigu seisukohalt. Näiteks on võimalik, et toitlustusettevõtte suutis säilitada oma müügikäibe, kuid seda vaid suure kuluga (allahindlus, turunduskulud, kullerteenuse kulud jne) ning ettevõtte võis kokkuvõttes teenida siiski sama suure kahjumi, kui ettevõtte, kes seiskas oma tegevuse, ehk kaotas käibe ja tegi vaid püsikulusid.

Lisaks on COVID mõju püüdnud sisustada ka Euroopa Komisjon (EK) oma COVID abi reeglistikus, tuues eraldi välja, et tõsiste majandusraskuste vältimiseks peaksid liikmesriigid kasutusele võtma meetmeid, et ka kriisiperioodil oleks ettevõtjatele säilitatud krediidivoog. Samuti on Maaeluministeerium (MEM) oma tagastamatu abi skeemi raames tuvastanud sektoraalse COVID mõju. Ükski neist ei lähtu ainult konkreetse ettevõtja käibe languse indikaatorist.

COVID mõju oli perioodi jooksul ajas pidevalt muutuv. Selle sisu ei ole täpselt defineeritud, kuna ei olnud päris täpselt teada, millistes sektorites ja kuidas see ettevõtteid mõjutab. MES eesmärk oli leida põhjus, mis ettevõttega on juhtunud ning mis takistab tema arengut, sealhulgas kas see on põhjustatud COVID kriisist tulenevatest piirangutest.

COVID mõju väljendus ettevõtjatele kahel viisil, otseselt ja kaudselt. Otseseks mõjuks saab lugeda käibekaotust, aga ka tooraine tarneraskusi, äripartnerite maksetingimuste poliitika muutumist jne. Kaudne mõju väljendub eelkõige selles, et võimendub juba olemasolev turutõrge- VKE-de ligipääs kapitalile.

Majanduse tuleviku ebaselguse tõttu vähenes ka suurel määral pankade poolne laenamine 2020. aasta II ja III kvartalis. Sellesse perioodi jäi MES pakutud COVID laenude raskuskeske, mis leevendas kriisis võimendunud turutõrget (kapitalile juurdepääs) ning andis oma panuse majanduse käimas hoidmisele perioodil, kus COVID kriisi mõjude ebaselgus oli kõige suurem.

Ettevõtete loomise protsess on pikk ning juriidilise keha loomine on vaid üks osa äriplaani elluviimise protsessist. Seega tajusid alles asutatud ettevõtted COVID mõju samamoodi, kui juba tegutsevad ettevõtted, tekkisid probleemid müügi, tarnete ja kapitalile juurdepääsuga. Pole mingit põhjust alles asutatud ettevõtteid diskrimineerida, välistades nad laenuteenuse sihtrühmast.

Finantsinstrumentide menetlusprotsess ja -loogika

Laenamine on võlaõiguslik äriine tehing nagu ka näiteks elektri müük või sadamateenuste pakkumine. MES eesmärk ei ole lihtsalt hinnata ettevõtja taotlus formaalselt, esitatud dokumentide põhjal, vaid püüda aru saada, mis on ettevõtja tegelikud probleemid ja eesmärgid selleks, et leida ettevõtjale sobiv finantseerimisteenus.

Tegemist ei ole toetuste kui tagastamatu abi jagamisega (kus tõepoolest tuleb rakendada haldusmenetluslike põhimõtteid), vaid võlaõiguslike finantstehingutega, mistõttu laenuaotlused ei võistle omavahel. Kõikide finantsinstrumentide põhiomadus on see, et need on tagastatavad. Seega näiteks laenu andmisel tuleb eelkõige hinnata, kas lepingupool on suuteline seda tagasi maksuma, olenemata sellest millises kontekstis (näiteks kriisiabina) teenust pakutakse. Igat tehingut (sealhulgas riske) hinnatakse isoleeritult ning selleks kogutakse vajalikku informatsiooni erinevatel viisidel. Seega tuleb mõista, et taotlejaid ei võrrelda omavahel ning ei toimu protsessi, mis määraks taotluste pingerea, milline ettevõtte on rohkem õigustatud laenu saama.

Laenuaotluste vastuvõtmine ja menetlemine kestis perioodil 09.04.2020 kuni 25.10.2020. Arvestades pikka teenuse pakkumise perioodi ja fakti, et taotlused omavahel ei võistle, ei ole põhjendatud ka etteheide, et hüpoteetiliselt võib tulevikus tekkida ettevõtjaid, kes rohkem kõnealuseid teenuseid vajavad, kuna sellist „rohkem vaja“ hindamise mõödikut lihtsalt ei ole.

Kui riigis langetatakse tulevikus laiapõhjaline otsus, et kõik riigi kapitalil põhinevad eraõiguslikud juriidilised isikud peaksid oma teenuseid pakkuma haldusmenetluse põhimõtteid rakendades, peab kahtlemata põhjalikult muutma ka MES-i laenamise ning

käendamise protsesse, alustades analüüsiga, kas finantsteenuseid saab jätkusuutlikult sellisel viisil üldse pakkuda.

Haldusmenetlusliku põhimõtte rakendamine ei luba arvestada COVID kriisi tegelike mõjude leevendamisega ettevõttele. Parim näide on meedias kajastatud olukord, kus tootlustusettevõtja kahjumi katmise eesmärgil müüs osaliselt ka ettevõtte vara, mille tulemusena ettevõtte käive säilis, küll mitte tootlustusest. Selle tulemusena ei kvalifitseerunud ta enam COVID toetusele, erinevalt tema konkurentidest. Tulenevalt COVID mõju lihtsustatud defineerimisest ning haldusmenetluse jäikusest koheldi seda ettevõtet ebavõrdselt ja toimus konkurentsimoonus, kuigi sisuliselt oli ettevõtte samamoodi COVID kriisist negatiivselt mõjutatud nagu ka tema COVID toetust saanud konkurendid.

Muud kommentaarid

Viise, kuidas tuvastada, **kas pank on valmis ettevõtjale laenu andma**, on erinevaid. Selle tuvastamise viis ei olnud ka rahastamislepingus reguleeritud. MES pikaajaline kogemus näitab, et kõige paremini ja lihtsamalt saab vastavat infot otse pangaga suheldes, tavaliselt telefoni teel. See on aastakümnete pikkune praktika ning parim viis veendumaks, et pank on teadlik ettevõtja laenusoovist. Juhime tähelepanu, et mitte alati ei soovi pangad anda kliendile negatiivset tagasisidet dokumentaalselt.

Arvestades, et Riigikontrolli hinnangul on MES tegevused protseduuridega kaetud (punkt 11), jääb selgusetuks, milliste asjaolude kaudu väljendub **huvide konflikti risk**, mis on välja toodud auditi aruande punktis 18. See, et ollakse kursis laenude menetlemise protsessiga, ei tähenda, et ettevõtjal tekib ebaõiglane eelis laenu saamisel. Laenu saamise otsustab krediitkomitee, mitte analüütik.

Auditi punktis 36 toodud kaasus on näide kontekstist välja rebitud andmete tõlgendamisest ning selle alusel eksitavate järelduste esitamisest. Tegemist oli oluliselt keerukama ja komplekssema laenutehinguga, mille üks osa **oli laenu refinantseerimine** pantide vabastamise eesmärgil. Riigikontrolli motivatsioon sellisel poolikul viisil informatsiooni avalikkusele esitada jääb MES-ile arusaamatuks.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Raul Rosenberg
juhatuse liige

Riigikontrolli kommentaar MESi vastuse kohta

Riigikontroll ei ole auditis sisustanud COVIDi mõju, vaid vaatas, kuidas oli seda teinud laenuaotluste menetlemisel MES. Küsimus oli eelkõige taotlejate võrdses kohtlemises. MES on COVIDi mõju ja muid tingimusi tõlgendanud viisil, mida ei saa rahastamislepinguga kehtestatud reeglitest eeldada (vt nt aruande p-d 24 kuni 27) ning selline praktika soosib ebavõrdsust. Samuti oli COVIDi mõju ja muudegi tingimuste täitmine paljudel juhtudel tõendamata (vt nt aruande p-d 28 kuni 39), mistõttu ei saa väita, et laenu raha on jagatud eesmärgipäraselt. Veendumust, et ettevõtete laenuvajaduse katteks oli põhjendatud kasutada neil juhtudel COVIDi-kriisi lahendamiseks eraldatud raha, Riigikontrollil ei tekkinud. See puudutab ka aruande punktis 36 kirjeldatud näidet, mida MES peab oma vastuses justkui konteksti sobimatuks.

Ebatäpne on MESi vastuses esitatud väide, et meetme rakendamise alguses ei lepitud kokku haldusmenetluse põhimõtete järgimises. Rahastamislepinguga anti MESile üle just haldusülesanne. MES väidab samuti, et haldusmenetlust tuleb kohaldada vaid riigibielemendiga antud laenudele ning seda nad on ka teinud. Riigikontroll rõhutab, et auditis kirjeldatud otsuste läbipaistvuse probleemid ei ole seotud antud laenudega, vaid laenust keeldumistega (vt aruande p-d 51 kuni 59), kus riigiabi andmise küsimuseni ei jõutud ega saanudki jõuda.